

ठेट नेपाली सांस्कृतिक कार्यक्रम: “माटोको गीत” (Song of the Soil) पहिलो संस्करणको
कार्यक्रम सम्पन्न प्रतिवेदन-२०८०

१. “माटोको गीत” (Song of the Soil) पहिलो संस्करण सम्पन्न कार्यक्रम बारेमा:

लोकसंस्कृतिको संरक्षण, प्रवर्द्धन तथा प्रस्तुतिका क्षेत्रमा क्रियाशील सांस्कृतिक संस्थानले सांस्कृतिक पर्यटनको विकासमा टेवा पुर्याउन, नेपालको प्रस्तुतिजन्य लोकसंस्कृतिलाई विश्वमाझ चिनाउन, देशभरका लोकसंस्कृतिकर्मी एवं कलाकारलाई चलायमान बनाउन तथा लोकसंस्कृतिलाई पुँजी निर्माणतर्फ अग्रसर गराउने उद्देश्यले ठेट नेपाली सांस्कृतिक कार्यक्रम “माटोको गीत” (Song of the Soil) को थालनी गरिएको छ । संस्कृति, पर्यटन तथा नागरिक उड्डयन मन्त्रालयका माननीय मन्त्री सुदन किरातीको उपस्थितिमा २०८० मंसिर २७ गते बुधवारका दिन संस्थानमा पत्रकार सम्मेलन भएको थियो । सो सम्मेलनमा मन्त्री किरातीले लोकसंस्कृति र रैथाने नेपाली खानालाई उत्पादन तथा रोजगारीसँग जोड्न आवश्यक रहेको तर्क गर्दै त्यसका लागि यो महत्वपूर्ण कार्यक्रमको थालनी भएको बताउनु भएको थियो । पत्रकार सम्मेलनमा नेपाल पर्यटन बोर्डका वरिष्ठ निर्देशक हिक्मतसिंह ऐरले कार्यक्रमलाई सफल बनाउन र निरन्तरता दिनुका लागि बोर्डको साथै साथ र सहयोग रहने बताउनु भएको थियो ।

नेपाली सांस्कृतिक कार्यक्रम ठेट नेपाली सांस्कृतिक कार्यक्रम “माटोको गीत” (Song of the Soil) संस्कृति, पर्यटन तथा नागरिक उड्डयन मन्त्रालयको अवधारणा तथा नेपाल पर्यटन बोर्डको सकार्यमा मिति २०८० मंसिर २९ गते औपचारिक रुपमा उद्घाटन गरी पौष २० गते प्रथम चरणको ४ वटा शृङ्खलाको समापन भएको थियो । त्यस कार्यक्रमा विभिन्न प्रदेशका मौलिक धुन र नेवारी लोक धुनका, साथै वालुङ नृत्य, आर्यतारा नृत्य, झिंझिया नृत्य, घाटु नृत्य, साकेला नृत्य, सोरठी नृत्य, च्याब्रुङ नृत्य, थकाली नृत्य र हुङ्केली नृत्यहरू प्रस्तुत गरीएको थियो । यसैगरी समारोहमा राष्ट्रिय विभूति सीताको कथामा आधारित नाटक ‘सिया चरित’ को पनि मञ्चन गरिएको थियो । कार्यक्रममा नौमती बाजाको धुन, थकाली लोकगीत र राष्ट्रिय गीतको प्रस्तुत पनि रहेको थियो । कार्यक्रममा वाद्यवादन, नृत्य, गायन तथा अभिनय गरी लगभग १ सय ५० जना कलाकारहरूको सहभागिता रहेको कार्यक्रममा मन्त्रीज्यूहरू, विदेशी महामहिम राजदुतज्यूहरू, सांसदज्यूहरू, संवैधानिक आयोगका प्रमुखज्यूहरू, मन्त्रालयका श्रीमान् सचिवज्यूहरू, पर्यटन बोर्डका पदाधिकारीज्यूहरू, नेपाल सँग कुटनीतिक सम्बन्ध स्थापना भएका मुलुकका प्रतिनिधीहरू, अन्तर्राष्ट्रिय सङ्घसंस्थाका पदाधिकारीज्यूहरू, पर्यटनकर्मीज्यूहरू र विभिन्न जातजातिका अगुवाहरू, सांस्कृतिक अन्वेषकहरू, लेखक, प्राध्यापकज्यूहरूको उपस्थितिमा पहिलो चरणको कार्यक्रम सम्पन्न भएको जानकारीका लागि अनुरोध गर्दछौ ।

नेपाली नव बर्ष २०८१ बैशाख १ गतेका दिन “साँस्कृतिक संस्थानको हर्ष, मनाऔं नेपाली नयाँ बर्ष” भन्ने नाराका साथ “शुभारम्भ साँस्कृतिक साँझ-२०८१” मार्फत ठेट नेपाली साँस्कृतिक कार्यक्रम

**“माटोको गीत "Song of the Soil)" दोस्रो संस्करण
"नेपाली संस्कृति"**

कार्यक्रम सम्पन्न प्रतिवेदन-२०८१

१. आयोजनाको पृष्ठभूमि र महत्त्व

नेपालको साँस्कृतिक धरोहर हजारौं वर्षमा विकसित भएको हो। नेपालको पहिचान यसका मौलिक कला, संस्कृति, रीतिरिवाज र परम्परामा आधारित छ। साँस्कृतिक विविधता नेपालको गौरवशाली सम्पत्ति हो, जसले अन्तर्राष्ट्रिय स्तरमा नेपालको विशिष्ट पहिचान बनाएको छ।

२०८१ बैशाख १ गते, नेपाली नयाँ वर्षको अवसरमा “शुभारम्भ साँस्कृतिक साँझ-२०८१” कार्यक्रम सम्पन्न गरियो। सम्माननीय प्रधानमन्त्री पुष्पकमल दाहाल “प्रचण्ड” ज्यूको प्रमुख आतिथ्यमा उद्घाटन गरिएको यस कार्यक्रमले नेपाली मौलिक संस्कृतिको महत्त्वलाई उजागर गर्दै ठेट नेपाली साँस्कृतिक कार्यक्रम “माटोको गीत” (Song of the Soil) को दोस्रो संस्करण “नेपाली संस्कृति” प्रारम्भ गर्‍यो। कार्यक्रममा विभिन्न साँस्कृतिक प्रस्तुतिहरू प्रदर्शन गरियो, जसले नेपालभित्र र बाहिर साँस्कृतिक पर्यटनको सम्भावनालाई प्रोत्साहन गर्‍यो।

२. कार्यक्रमको उपादेयता

संस्कृति कुनै पनि समाजको पहिचान र जीवनशैलीको मूल आधार हो। नेपालजस्तो विविधतायुक्त समाजमा:

- साँस्कृतिक विविधता: विभिन्न जाति र धर्मका सहअस्तित्वले नेपाललाई विशिष्ट बनाउँछ।
- महत्त्व: प्राकृतिक सौन्दर्यसहित साँस्कृतिक परम्परा, चाडपर्व, जात्रा र अनुष्ठानहरूले विदेशी पर्यटकलाई आकर्षित गर्ने मुख्य माध्यम बन्न सक्छ।

“माटोको गीत” ‘नेपाली संस्कृति’ कार्यक्रम को योगदान:

- नेपाली लोककला, लोकसंगीत र लोकसंस्कारको संरक्षण।
- साँस्कृतिक विविधताको महत्त्वलाई युवा पुस्तामा प्रेरित गर्दै यसको प्रति चासो र सम्मानको विकास।
- नेपाललाई साँस्कृतिक पर्यटनको केन्द्रबिन्दु बनाउने।

३. आयोजनाको उद्देश्य

संस्थानले ठेट नेपाली लोकसंस्कृतिको संरक्षण र प्रवर्द्धनलाई आफ्नो मुख्य उद्देश्य बनाएको छ। यसका माध्यमबाट यसलाई उत्पादनसँग जोड्दै, राष्ट्रिय र अन्तर्राष्ट्रिय स्तरमा प्रदर्शन गरिनेछ। नेपाली

सांस्कृतिक पर्यटन र सांस्कृतिक उद्योगको विकास गर्दै संस्थानको आर्थिक समृद्धिका लागि मार्ग खोल्ने उद्देश्य रहेको छ।

मुख्य उद्देश्यहरू:

- मौलिक कला र संस्कृतिप्रति जनमानसमा आकर्षण जागृत गर्नु।
- लोकसंस्कृतिको संरक्षण र प्रवर्द्धन गर्दै नेपाली समाजका बहु जातीय, बहुभाषिक र बहु सांस्कृतिक विशेषताहरूप्रति सम्मान भाव उत्पन्न गर्नु।
- लोकसंस्कृति प्रस्तुतिमार्फत विभिन्न भाषा, जाति र धर्मका समुदायबिच सहिष्णुता र एकता विकास गर्नु।
- रैथाने खाना र संस्कृतिको प्रवर्द्धन गरी पर्यटन, उत्पादन र रोजगारीसँग जोड्नेसम्मका सम्भावनाहरू खोजी गर्नु।
- नेपालमा आउने पर्यटकहरूलाई कार्यक्रममा सहभागी गराउने लक्ष्य।
- "माटोको गीत) Song of the Soil)" दोस्रो संस्करण 'नेपाली संस्कृति' कार्यक्रमलाई निरन्तरता दिन संस्कृति, पर्यटन तथा नागरिक उड्डयन मन्त्रालय, नेपाल पर्यटन बोर्ड र विभिन्न देशका प्रतिनिधीहरू, अन्तर्राष्ट्रिय सङ्घसंस्थाका पदाधिकारीज्यूहरू, पर्यटनकर्मीज्यूहरू र विभिन्न जातजातिका अगुवाहरू, सांस्कृतिक अन्वेषकहरू, लेखक सहकार्यमा कार्यक्रम समापन भएको थियो।

४. "माटोको गीत "Song of the Soil)" दोस्रो संस्करण "नेपाली संस्कृति" संक्षेप विवरण (२०८१)

कार्यक्रमको नाम :

- "शुभारम्भ सांस्कृतिक साँझ-२०८१ मार्फत "माटोको गीत) "Song of the Soil) को दोस्रो संस्करण
- शुभारम्भ मिति: २०८१ बैशाख १
- समापन मिति: २०८१ असार ५
- श्रृंखला संख्या: १३

५. कार्यक्रमको मुख्य उद्देश्यहरू:

- नेपाली लोकसंगीत, लोकसंस्कार र परम्पराको संरक्षण र प्रवर्द्धन।
- नेपाली समाजका विविध आयाम, जस्तै: लोकगीत, नृत्य, पर्व, जात्रा, भेषभूषा, रीतिरिवाज, गरगहना आदिको प्रदर्शन।

कार्यक्रमको मुख्य आकर्षण:

- हरेक श्रृङ्खलामा नेपाली समाजका परम्परागत सांस्कृतिक धरोहरहरू झल्किने प्रदर्शन।
- लोकसंस्कृति र परम्पराको गहिरो अध्ययन र प्रस्तुतिले नेपाली सांस्कृतिक धरोहरको समृद्धि उजागर।

६ .“शुभारम्भ सांस्कृतिक साँझ-२०८१” “माटोको गीत” दोस्रो संस्करण

६.१. “माटोको गीत” दोस्रो संस्करण “शुभारम्भ सांस्कृतिक साँझ-२०८१ “नेपाली संस्कृति” को पहिलो श्रृंखला

- कार्यक्रम मिति: २०८१ वैशाख ०१ शनिवार
कार्यक्रमको अध्यक्षता:- .सांस्कृतिक संस्थान संचालक समितिका अध्यक्ष श्री चन्द्रकुमार राई
- कार्यक्रमका प्रमुख अतिथि सम्माननीय प्रधानमन्त्री श्री पुष्प कमल दाहाल ‘प्रचण्ड’
- कार्यक्रमका विशिष्ट अतिथि:- संस्कृति, पर्यटन तथा नागरिक उड्डयन मन्त्री श्री हितबहादुर तामाङ
- अतिथि:- वरिष्ठ नृत्य निर्देशक भैरव बहादुर थापा
- कार्यक्रम भएको मिति:- २०८१ वैशाख १ गते शनिवार
- कार्यक्रम भएको समय:- साँझ ४:०० देखि ७:०० बजे सम्म
- कार्यक्रम स्थल:- सांस्कृतिक संस्थानको मेघा प्रेक्षालय
- कार्यक्रमको अवधि:- करिब ३:०० घण्टा

कार्यक्रमको विवरण:

(क) लोक धुन

मौलिक लोकभाकाहरुको संग्रहमा मंगल धुन, सेब्रु, देउडा, मारुनी, कौरा, वसन्त र मैथिली धुन समेटिएको थियो।

(ख) पश्चिममा कोही पूर्व घर (राष्ट्रिय भावले ओतप्रोत गीत)

देशको विविधता र सांस्कृतिक धरोहरको परिचय दिने गीत, जहाँ नेपालका सबै क्षेत्रका एकता र विविधता दर्साएको थियो।

नृत्य कलाकारहरू:- विना विश्वकर्मा, स्मृति राई, स्वर्णिमा राई, सुमिना थापा मगर, चन्द्रकली बस्नेत, सिर्जना किराँती, एलिशा विश्वकर्मा, छेमी डोल्कर शेर्पा, अक्कल बहादुर पाख्रिन, मनिष कार्की, सिद्धार्थ सिलवाल, सुबिन्द्र महर्जन, कृष कालिकोटे, केशर बहादुर पुर्जा मगर, सन्तोष गुरुङ र निशान राई।

(ग) भुओ नाच (सुदूरपश्चिम प्रदेशको प्रस्तुति)

यो नृत्य युद्धको भाका, कौशलताको प्रदर्शनी र खस सभ्यताको चिनो हो। सुदूरपश्चिमका अछाम, बाजुरा, बझाङ र डोटी जिल्लामा प्रचलित यो नृत्य संस्कृति र परम्परालाई प्रस्तुत गर्दछ।

कलाकारहरू:- सुवर्णा विष्ट, डम्बर रोकाया, राजेन्द्र बटाला, बल बहादुर बटाला, सर्पिसिंह विक, देवानन्द न्यौपाने, पुष्प विष्ट, केसर विष्ट, गोपी विष्ट, कमल बटाला, दल खत्री, बखत विष्ट, पवन बटाला, एकेन्द्र खनाल, विवेक मयाल, दिनेश मयाल, रामकृष्ण मयाल र दशरथ खत्री।

(घ) भुमे/भुम्या नाच (लुम्बिनी प्रदेशको प्रस्तुति)

प्राकृतिक पुजारी मगर जातिको यो मौलिक नृत्य रुकुम पूर्व, रोल्पा र बागलुङमा विशेष नाचिन्छ।

कलाकारहरू:- हरि शंकर घर्तिमगर, दिलप्रसाद घर्तिमगर, ईन्द्रमान घर्तिमगर, मदन रोका मगर, जोखसान रोका मगर, धन कुमार पुन मगर, प्रनिल कुमार बुढा मगर, जिवन कुमार घर्तिमगर, हर्कबहादुर घर्तिमगर, मोहन रोका मगर, थिर बहादुर घर्तिमगर।

(ङ) कौरा नृत्य (गण्डकी प्रदेशको प्रस्तुति)

नृत्य कलाकारहरू:- संगम थापा मगर, पूजा थापा, योजिना आले मगर, खुशी थापा मगर, कृष्मा थापा मगर, रक्षा सुनारी मगर।

(छ) लोक नाटक

अरनिको र बलबाहुका पात्रहरूको अभिनय, नेपाल र तिब्बतका सांस्कृतिक सम्बन्धहरूको चित्रण।

नाटक (बलबाहु, अरनिको):-

पात्रहरू:-

अरनिकोको बुबा :	वसन्त बहादुर खड्का
अरनिको को आमा/पञ्चतारा :	भुमिका परियार
अरनिको/बलबाहु :	मिलन बहादुर खपाङ्गी
अरनिको श्रीमती/गाउँले/पञ्चतारा :	अन्जु खड्का
गाउँले/राजा :	कमल बसेल
गाउँले कुब्लाई खाँ :	युगल लिम्बु
गाउँले/फाक्पा :	विक्रम राई
गाउँले/ड्रागन/कारलीगढ :	जय रसाइली, टेक विक्रम थापा, राजु राज पुरी, मनोज शाही (अमरमान), निशान चौलागाई, गोविन्द बस्नेत
गाउँले/पञ्च तारा :	सरस्वती खड्का, कुसुम राजवंशी, सविता तामाङ
गाउँले/कारलीगढ/कोतवाल/स्टेज म्यानेजर :	राजीव श्रेष्ठ

नेपथ्यमा:-

लेखक/भेषभूषा पकिल्पना :	सबनम सिलवाल
निर्देशक/नाट्य परिकल्पना/मञ्च परिकल्पना:	राम भजन कामत
प्रकाश परिकल्पना:	श्रवण कुमार राना मगर

भेषभूषा सहयोगी :	नारायणी पाण्डे, भूमिका परियार
सङ्गीत परिकल्पना :	विपिन घिमिरे
सङ्गीत परिचालन :	सुर्य किरण हाडखिम
गायनः	तिर्थराज पोखेल, शिला विष्ट, दीपेन्द्र बज्राचार्य, राधिका भण्डारी
प्रप्स –	सेट निर्माण – सम्पूर्ण कलाकार

(ज) **गायका गायिका (कलाकारहरु)**:- तीर्थराज पोखेल, दीपेन्द्र बज्राचार्य, शिला विष्ट, विपिन घिमिरे, राधिका भण्डारी, सुष्मा थुलुड राई ।

(झ) **वाद्यवादन (कलाकारहरु)**:- खर्क बुढा, नरसिंहलाल श्रेष्ठ, लोकराज राई, दुर्गाप्रसाद खतिवडा, नरेश प्रजापति, रोहित सुवेदी, धनबहादुर गुरुड, अनुप दास, सितामैया राजचल, भरत बुढाथोकी, सुक्रिमाया मोक्तान, छेवाड तेन्जेन लामा, धर्म गन्धर्व ।

६.२. “माटोको गीत” दोस्रो संस्करण “नेपाली संस्कृति” को दोस्रो श्रृंखला

- कार्यक्रम मिति: २०८१ वैशाख ७ गते शुक्रबार
- कार्यक्रमको अध्यक्षता:- .सांस्कृतिक संस्थान संचालक समितिका अध्यक्ष श्री **चन्द्रकुमार राई**
- कार्यक्रमका विशिष्ट अतिथि :- पूर्व युवा तथा खेलकुद मन्त्री श्री **महेश्वर गहतराज**,
- कार्यक्रमका अतिथि:- श्री **कुस्मा महारा** सदस्य सचिव, नेपाल संगित तथा नाट्य प्रज्ञा प्रतिष्ठान
- कार्यक्रम भएको समय :- साँझ ४:३० देखि ७:०० बजे सम्म
- कार्यक्रम स्थल :- सांस्कृतिक संस्थानको मेघा प्रेक्षालय
- कार्यक्रमको अवधि :- करिब २:३० घण्टा

कार्यक्रमको विवरण:-

(क) राष्ट्रगान:- नेपालको गौरव र राष्ट्रिय पहिचान झल्काउने गीत हो ।

(ख) लोक धुन:- मौलिक लोकभाकाहरु सङ्ग्रहित लोक धुनमा मङ्गल धुन, सेब्रु, देउडा, मारुनी, कौरा, वसन्त, मैथिली, थारु र टप्पा धुन समेटिएको छ ।

(ग) पश्चिममा कोही पूर्व घर (राष्ट्रिय भावले ओतप्रोत गीत):

नृत्य कलाकारहरु:- विना विश्वकर्मा, स्मृति राई, स्वर्णिमा राई, सुमिना थापा मगर, चन्दकली बस्नेत, सिर्जना किराँती, एलिशा विश्वकर्मा, छेमी डोल्कर शेर्पा, अक्कल बहादुर पाख्रिन, मनिष कार्की, सिद्धार्थ सिलवाल, सुबिन्द्र महर्जन, कृष कालिकोटे, केशर बहादुर पुर्जा मगर, सन्तोष गुरुड र निशान राई ।

(घ) घोडचढी नाच (पहाड क्षेत्रको प्रस्तुति):-

घोडचढी नाच तामाड जातिको चाड पर्व विशेषमा प्रदर्शन गरिने नाच हो । सन् १८३३ देखि तामाड जातिमा यो नाच उत्पत्ति भएको मानिन्छ । वीर रसमा आधारित यो नाचको वीरताको कथा पाईन्छ । यसमा गोरखाली राजा र तिब्बती राजाको कथा पाईन्छ । यस नाचमा युद्धकला प्रस्तुत गरिन्छ । युद्धमा कसैको हारजीत नहुने भएपछि युद्ध विराम, वार्ताबाट मैत्रीपूर्ण सम्बन्ध स्थापना गर्दै उत्सव मनाएर घोडचढी नाच सकिन्छ । यसमा तामाड जातिको उत्पत्ति सहित सामाजिक, आर्थिक र धार्मिक मान्यता यस नाचमा जोडिएको पाईन्छ ।

कलाकारहरू:- आईद घले, संग्याछिरिड लामा तामाड, फुर्प लामा तामाड, सम्देन लामा तामाड, विककि घले, लेम्ब घले, हिरा घले तामाड, रेप्पा लामा घले, हिरा लामा घले, बुद्धि लामा तामाड, विजय घले, जेबा घले, खैरो लामा तामाड, विकेश घले, प्रिन्स घले, सेने तामाड, माया घले, र एलिना घले ।

(ङ) चर्या नृत्य (कुमारी नृत्य):-

कलाकारहरू:- मनिषा हमाल, अस्मिता मगर, हिना सिंह, विना विश्वकर्मा, सुरवि मगर चन्द्रा ।

(च) छेच्यु नृत्य (हिमाली क्षेत्रको प्रस्तुति)

नेपालको ह्योल्मो जाति तथा हिमाली बौद्ध समुदायमा प्रचलित छेच्यु नाच छेच्यु पर्व विशेष नाच हो । यो नाच शुरु रिन्पोछेको जन्म तिथि शुक्ल पक्षको दशमीमा छेच्यु पर्व मनाउँदै यो नाच नाचिन्छ । पौराणिक बौद्ध ग्रन्थ अनुसार महान् गुरु रिन्पोछेद्वारा तान्त्रिक नृत्यको माध्यमबाट राक्षस माथि प्रतिकात्मक विजय प्राप्त गरेको विशेष उपलक्ष्यमा छेच्यु पर्व मनाउने थालनी भयो । ह्योल्मो भाषामा छेच्युको शाब्दिक अर्थ दशमी हो । गुरु रेन्पोछेको दुई खान्डोमाहरूको प्रभितक लगायत लामाहरूद्वारा विशेष तान्त्रिक पोसाक तथा टोपीहरू पहिरिएका लामाहरू, बौद्ध धर्मका विभिन्न देवदेवी लगायत धर्मपालहरूको तान्त्रिक नृत्य 'भा छ्याम' को समेत आकर्षक प्रस्तुति रहेको हुन्छ । नृत्य प्रस्तुत गर्ने महिला तथा पुरुष कलाकारहरू ज्येबा ज्येमाहरूद्वारा समेत मौलिक पोसाकमा सजिएर गोकलाका भई हात समाउँदै एउटै ताल र लयमा ह्योल्मो श्यावक आकर्षक ढङ्गबाट प्रस्तुत गरिन्छ । ज्येमाहरूद्वारा समेत आफ्नो मौलिक पोसाकमा सजिएर गोलाकार भई हात समाउँदै एउटै ताल र लयमा ह्योल्मो श्यावरु आकर्षक ढङ्गबाट प्रस्तुत गर्ने गरिन्छ ।

कलाकारहरू:- रञ्जन ह्योल्मो, रेली ह्योल्मो, ढुपा ह्योल्मो, याडजेन् ह्योल्मो, ठिकी ह्योल्मो, ग्याल्मु ह्योल्मो, गोसर ह्योल्मो, ज्ञयाम्जो ह्योल्मो, दावा ह्योल्मो, रेन्जेन ह्योल्मो, काले ह्योल्मो, तेन्जेन ह्योल्मो ।

(छ) नाटक (बलबाहु, अरनिको):-

पात्रहरू:-

अरनिकोको बुबा :

वसन्त बहादुर खड्का

अरनिको को आमा/पञ्चतारा :

भुमिका परियार

अरनिको/बलबाहु :	मिलन बहादुर खपाङ्गी
अरनिको श्रीमती/गाउँले/पञ्चतारा :	अन्जु खड्का
गाउँले/राजा :	कमल बसेल
गाउँले कुब्लाई खां :	युगल लिम्बु
गाउँले/फाक्पा :	विक्रम राई
गाउँले/ड्रागन/कारलीगढ :	जय रसाइली, टेक विक्रम थापा, राजु राज पुरी, मनोज शाही (अमरमान), निशान चौलागाई गोविन्द बस्नेत
गाउँले/पञ्च तारा :	सरस्वती खड्का, कुसुम राजवंशी, सविता तामाड
गाउँले/कारलीगढ/कोतवाल/स्टेज म्यानेजर :	राजीव श्रेष्ठ
नेपथ्यमा:-	
लेखक/भेषभूषा पकिल्पना :	सबनम सिलवाल
निर्देशक/नाट्य परिकल्पना/मञ्च परिकल्पना:	राम भजन कामत
प्रकाश परिकल्पना:	श्रवण कुमार राना मगर
भेषभूषा सहयोगी :	नारायणी पाण्डे, भूमिका परियार
सङ्गीत परिकल्पना :	विपिन घिमिरे
सङ्गीत परिचालन :	सुर्य किरण हाडखिम
गायन:	तिर्थराज पोख्रेल, शिला विष्ट, दीपेन्द्र बज्राचार्य, राधिका भण्डारी
प्रप्स – सेट निर्माण – सम्पूर्ण कलाकार	

(ज) कौरा नृत्य (गण्डकी प्रदेशको प्रस्तुति)

कौरा नृत्य मगर समुदायको प्रमुख मौलिक नृत्य हो । कौराको उत्पत्ति मगर दुरा भाषाको 'कान-राहा' शब्दबाट भएको मानिन्छ । 'कान-राहा' को अर्थ 'हामी आयौं' भन्ने हुन्छ । रोदी घरमा रमाइलो गर्न जाँदा मामाले भान्जीलाई 'कान-राहा' अर्थात् हामी आयौं भन्दै जाने क्रममा 'कान-राहा' बाट अपभ्रंश भई सौराहा, कौरा, कौडा हुन गएको पाइन्छ । कौरा मगरमा मात्र नभई गण्डकी प्रदेशमा बसोबास गर्ने गुरुङ, दुरा, दरै आदि समुदायको पनि लोकप्रिय नृत्य हो । कौरा नृत्य पुरुषहरूले खैँजडी बजाएर अविवाहित युवतीहरूले झर्रा (पैजन) लगाएर नाच्ने गरिन्छ ।

कलाकारहरू:- संगम थापा मगर, पूजा थापा, यूजिना आले मगर, खुशी थापा मगर, कृष्मा थापा मगर, रक्षा सुनारी मगर, कविता आले मगर, हर्क बहादुर बराल मगर, केशर थापा मगर, मन बहादुर थापा मगर, शम्भु

थापा मगर, जङ्ग बहादुर आले मगर, सूर्य मणी गर्जा मगर, सन्देश थापा मगर, विक्रम सोटी मगर, पदम थापा मगर, रेशम थापा मगर ।

सहयोगी:- ओम थापा मगर, पद्मा थापा मगर, सगुन आले मगर ।

(झ) भोजपुरी नृत्य (मधेस प्रदेशको प्रस्तुति)

नेपालको दक्षिणी भेग तराईको मधेस प्रदेशमा लोक प्रिय रहेको यो नृत्य मिथिला क्षेत्रका किसान समुदायमा बढी प्रचलित छ, जुन वसन्त र शरद ऋतुलाई प्रतिनिधित्व गर्दै पर्व, उत्सवहरूमा गरिन्छ ।

यो समयमा युवा युवतीले एक अर्का लाई आफूतिर आकर्षित गर्ने प्रयास गरी नृत्य गर्ने गर्दछन् । त्यसैले यस नृत्य शृङ्गारिक, माया पिरतीका भाव देखाउने नृत्यका रूपमा पनि लिइन्छ । नृत्यकारले गर्ने हाउभाउ, मुखाभिनय, छेड छाड, नखरा, अङ्ग सञ्चालन नै यस नृत्यको प्रमुख विशेषता हो ।

कलाकारहरू:- सुशिला थापा, सन्तोष गुरुङ्ग, विना विश्वकर्मा, स्मृति राई, सुमिना थापा मगर, एलिशा विश्वकर्मा, सिद्धार्थ सिलवाल, सुबिन्द्र महर्जन, मनिष कार्की, कृष कालिकोटे ।

(ञ) लोकभजन

लोकभजन भन्नाले कुनै पवित्र पर्व उत्सव अवसरमा खैँजडी र मुजुराको सहारा लिई गाइने भक्ति रस प्रधान लोकगीतलाई बुझाउँछ । भजन खास गरी देवीदेवताको महिमा पूर्ण गुणगान गरिएका गीत हुन् । यी विभिन्न धार्मिक ग्रन्थहरूका विषय र प्रसङ्गहरूमा आधारित हुन्छन् । रामायण, महाभारत, गीता, कृष्ण चरित्र, गणेश, पुराण, शिव पुराण, स्वस्थानी व्रत कथा, एकादशी व्रत कथा आदि ग्रन्थहरूका विभिन्न प्रसङ्गहरूलाई भजनको विषय बनाइएको हुन्छ । चुड्का, रोइला जस्ता भजनहरूका कुनै कुनै टुक्काहरूमा भने अन्य प्रसङ्गहरू टिपिएको हुन्छ तापनि अधिकांश भजनहरूमा धार्मिक प्रसङ्गलाई नै उठाइएको हुन्छ । आराध्य देवी-देवताको र गुरु आदिको नाम र महिमा बारबार लिने र गाउने काम, नाम कीर्तन, गुणगान भजन हो । अतः सामान्य कुनै देव-देवीको गुण-वर्णन गरिएको गीत भजन हो ।

कलाकारहरू:- अध्यक्ष : गोविन्द प्रसाद नेपाल, वरिष्ठ गुरुः पद्मकान्त पौडेल, मुकुन्द प्रसाद घिमिरे, उज्ज्वल मिश्र, गोपाल बहादुर सिटौला, मीना भण्डारी, इन्द्र प्रसाद लामिछाने, टंक प्रसाद दाहाल, नवराज कोइराला, गणेश बहादुर ओझा, दुर्गा लामिछाने, भगवती विडारी, उमा विडारी, जयन्ती अधिकारी, शारदा गजुरेल रविराज तिमल्सेना, बाबुराम ढकाल, वैकुण्ठ अधिकारी, केशव प्रसाद न्यौपाने, निर्मला इटनी ।

(ट) **गायक/गायिका (कलाकारहरू):-** तीर्थराज पोखेल, दीपेन्द्र बज्राचार्य, शिला विष्ट, विपिन घिमिरे, राधिका भण्डारी, सुष्मा थुलुड राई ।

(ठ) वाद्यवादन (कलाकारहरु):- खर्क बुढा, नरसिंहलाल श्रेष्ठ, लोकराज राई, दुर्गाप्रसाद खतिवडा, नरेश प्रजापति, रोहित सुवेदी, धनबहादुर गुरुङ, अनुप दास, सितामैया राजचल, भरत बुढाथोकी, सुक्रिमाया मोक्तान, छेवाङ तेन्जेन लामा, धर्म गन्धर्व, ।

६.३. “माटोको गीत” दोस्रो संस्करण “नेपाली संस्कृति” को तेस्रो श्रृंखला

- कार्यक्रमको अध्यक्षता:- .सांस्कृतिक संस्थान संचालक समितिका अध्यक्ष श्री चन्द्रकुमार राई
- कार्यक्रमका विशिष्ट अतिथि: पूर्व अर्थ मन्त्री माननीय श्री जनार्दन शर्मा
- कार्यक्रम भएको मिति:- २०८१ वैशाख १४ गते शुक्रबार
- कार्यक्रम भएको समय:- साँझ ४:३० देखि बेलुकी ७:०० बजे सम्म
- कार्यक्रम स्थल:- सांस्कृतिक संस्थानको मेघा प्रेक्षालय
- कार्यक्रमको अवधि:- करिब २:३० घण्टा

कार्यक्रमको विवरण:

(क) राष्ट्रगान

(ख) लोक धुन

(ग) पश्चिममा कोही पूर्व घर (राष्ट्रिय भावले ओतप्रोत गीत)

कलाकारहरु:- विना विश्वकर्मा, स्मृति राई, स्वर्णिमा राई, सुमिना थापा मगर, चन्दकली बस्नेत, सिर्जना किराँती, एलिशा विश्वकर्मा, छेमी डोल्कर शेर्पा, अक्कल बहादुर पाख्रिन, मनिष कार्की, सिद्धार्थ सिल्वाल, सुबिन्द्र महर्जन, कृष कालिकोटे, केशर बहादुर पुर्जा मगर, सन्तोष गुरुङ, निशान राई ।

(घ) सेर्का नृत्य (गण्डकी प्रदेशको मृत्यु संस्कारसँग सम्बन्धित प्रस्तुति)

सेर्का नृत्य तमु गुरुङ समुदायको महत्वपूर्ण धार्मिक र साँस्कृतिक सम्पत्तिको धरोहर हो । मृत्यु पश्चात् मृतात्माका भवचक्रको गीतलाई सेर्का (सिकोई, सेर्गा, स्यारक्वे र छ्याँडू) भनिन्छ । यो नाच तमु गुरुङ समुदायको कुनै व्यक्तिको मृत्यु पश्चात् पितृमा लीन गराउन गरिने पय (अर्धू) संस्कार गर्दा नाचिन्छ । यस सेर्का छ्याँडू नाचको मुख्य उद्देश्य “मृतात्मालाइ पूण्य प्राप्त होस्” भन्ने हो । सेर्का छ्याँडू टोली वा समूह त्हाँदु (हेर्गा) छेलें (इयाम्टा वा इयाली) बजाई गोलाकारमा उभिएर घुमी-घुमी नाचदछन् । सेर्का छ्याँडू नाच कम्तिमा ३२ तालमा नाचिन्छ । एक टोली/समूहमा कम्तिमा १२/१५ जना देखि १०० जना वा सो भन्दा बढी पनि रहने गर्दछ । सेर्का छ्याँडू टोलीलाई सम्मानपूर्वक खुवाई पियाई गरेर विदा गर्ने गरिन्छ । विदाइमा रोटी, रक्सी, चिया र केही रुपैया दस्तुरको रूपमा दिने चलन छ ।

कलाकारहरू:- सोम बहादुर गुरुड, विन घले, धन बहादुर गुरुड, मेख बहादुर गुरुड, रग बहादुर गुरुड, शंकर गुरुड, कमन गुरुड, तेज बहादुर गुरुड, तिर्थ कुमार गुरुड, धर्मराज गुरुड, सुनिल कुमार गुरुड, खड्क बहादुर गुरुड, युधद जंग गुरुड, सुनिल गुरुड, मिन बहादुर घले ।

(ड) साङ्दाराङ्गा नृत्य (डोकेनी नाच)

पूर्वी नेपालको सङ्खुवासभा जिल्लाको दक्षिणी भूभागहरू पाँच खपन, पाँच मझिया, दश मझिया र धनकुटा जिल्लाको उत्तरी भूभागलाई याक्खा जातिहरूले आदिम पुख्यौली थातथलो मान्दै आएको छ । याक्खा जातिको आफ्नै मौलिक अमूर्त सांस्कृतिक नाचहरू छन् । मुख्य नाचहरूमा चावाक लाक, केइ लाक र साङ्दाराङ्गा लाक हुन् । यी नाचहरू मध्ये साङ्दाराङ्गा लाक (डोकेनी नाच) एक मौलिक नाच हो ।

याक्खा महिलाहरू मात्र सहभागी भएर नाचिने यो साङ्दाराङ्गा नाच ज्यादै नै मौलिक, ऐतिहासिक, अलौकिक, प्रतीकात्मक र मनोरञ्जनात्मक छ । यो नाच विशेष गरी तिहारमा लक्ष्मीपूजाको दिन राती

मात्र नाचिन्छ । याक्खाहरूको पूज्य आस्था र विश्वासको प्रतीक धनकी देवी लक्ष्मी मानिने साङ्दाराङ्गा (राजिराङ्गा, आमुम्मा) को नाममा यो नाच नाचिने चलन छ । याक्खा जातिको मौलिक पहिचानको रूपमा परिचित यो साङ्दाराङ्गा नाचको महिमा र भाव अत्यन्त गहन छ ।

एउटा डोकोलाई याक्खा महिलाको स्वरूपमा सिंगारेर जसरी पुरुषहरू घर घरमा डुलेर देउसी भैलो (ओम्माडबा) खेल्छन् त्यसरी नै याक्खा महिलाहरू मात्र भेला भएर घर घरमा रमाइलो गर्दै डुल्दै साङ्दाराङ्गा नाच नाचिन्छ । याक्खा महिलाहरूले लगाउने गरेका सम्पूर्ण भेषभूषा जस्तै छिट्को गुन्यु, मखमली चोलो, पहेंलो पटुकी, फूलबुट्टे खेसको पछ्यौरी र लाछा धागो साङ्दाराङ्गालाई लगाइ दिएको हुन्छ । त्यस्तै आभूषण वा गरगहनामा बुलाकी, डुङ्ग्री, चेप्टे सुन, सुनको फूल, कण्ठ, शिरबन्दी, हारी माला, काडेचुरा र कल्लीहरू लगाइ दिएको हुन्छ । यो साङ्दाराङ्गा नाचमा आवश्यकता अनुसार सबभन्दा बलिया महिलाहरू छनौट गरी पुरुषको भेषमा कसैले पनि नचिन्ने गरी अनुहारमा मोसो दलेर वा मखुन्डो लगाइ दिएर ढाट्वारे (छेम्खुबा) हरू पनि तयार पारिएका हुन्छन् ।

कलाकारहरू:- इन्दिरा जिमी, शशिकला लिम्बु देवान, शान्ति देवान (जुनिता), देवीमाया लिम्बु देवान, कौशिला जिमी, मोनु जिमी, अमृता जिमी आशा जिमी.

(च) पैस्यारु नाच (लुम्बिनी प्रदेशको प्रस्तुति)

मगर खाम भाषामा 'पै' को अर्थ कोसी (काठको ठूलो गोलाकार भाँडा) को गोलो घेरा हो, र 'स्यारु' को अर्थ नचारु, अर्थात् नाच्ने मानिसको समूह भन्ने हुन्छ । यसरी कोसीको आकारमा ठूलो गोलो घेरामा नाचिने मौलिक नाचलाई पैस्यारु नाच भनिन्छ ।

यस नाचलाई विभिन्न नामले चिनिन्छ, जस्तै डिग्रे, ढिकुरे, लहरे, पैसरी छुरे-पैस्यारु, र पैसेरी। यो ताल प्रधान नाच हो, जसमा २२ चाला प्रदर्शन गरिन्छ। खुट्टामा पैजन (घुँघरू) लगाएर गोलाकार घेरामा सयौँको सङ्ख्यामा नाचिन्छ।

यो नाचको उत्पत्ति रुकुम पूर्वका मगर जातिबाट भएको मानिन्छ। समयसँगै विभिन्न जातिहरूले पनि यो नाच नाच्ने गरेका छन्। हाल यो नाच लुम्बिनी प्रदेश, कर्णाली प्रदेश, तथा साविकको मध्यपश्चिम क्षेत्रमा प्रचलित छ।

पैस्यारु नाचमा जातजातिको मौलिक भेषभूषा विशेष रूपमा झल्किन्छ। पुरुषहरू दौरा-सुरुवाल, टोपी, इष्टकोट, र पटुका लगाउँछन्। यो नाच विधिवत् रूपमा उद्घाटन गरेर २२ चालाहरू प्रदर्शन गर्दै समापन गरिन्छ।

यस नाचमा विभिन्न बाजाहरूको प्रयोग गरिन्छ, जस्तै मादल, झ्याली, डौँरी, ट्याम्को, मुरली, र पैजन। नचारुको अगुवा गुरु र मादलेको संयोजनमा चालाहरू प्रदर्शन गरिन्छ। अन्य नचारुहरू अगुवाको हुबहु नक्कल गर्दै नाचको सुन्दरता थप्छन्।

कलाकारहरू:- कर्ण घर्ति मगर, तिलक पुन मगर, निल बहादुर घर्ति मगर, टेक घर्ति मगर, चिरण बाठा मगर, निश्चल बुढा मगर, जीवन घर्ति मगर, धीरज बुढा मगर, अनील बुढा मगर, देवीराम राना मगर, याम घर्ति मगर, तुल्सी मगर, नन्द घर्ति मगर, लाल बहादुर बाठा मगर, टेक बहादुर बाठा मगर, श्याम मगर, अमर रोका मगर, खगेन्द्र बुढा मगर, भरत मगर, तिलक रोका मगर ।

(छ) मयुर नृत्य (कर्णाली प्रदेशको प्रस्तुति)

मयुर नाच कर्णाली प्रदेशमा प्रचलित एक लोकप्रिय नाच हो। यस नाचमा मयुरका प्वाँखलाई कलात्मक रूपमा कपडामा बेरेर बाँस वा निगालाको फ्रेममा बुट्टा भरेर सिंगारिन्छ। त्यसमा ऐनाहरू जोडेर नाचको सामग्री तयार गरिन्छ, जसलाई गरुवा भनिन्छ। गरुवालाई पिठ्यूमा बोकेर लठी सहित नाच्ने परम्परा रुकुम, सल्यान, सुर्खेत, जाजरकोट लगायत साविकको मध्यपश्चिमाञ्चल क्षेत्रमा प्रचलित छ। मयुर नाचलाई- गरुवा नाच वा साराङ्ङगे नाच नामले पनि चिनिन्छ।

मयुर नाच समूहमा नाचिने नाच हो। यस नाचमा सामान्यतया २२ जना नृत्यकार हुन्छन्, तर यो सङ्ख्या बढ्न वा घट्न सक्छ। यद्यपि, जोडा सङ्ख्या अनिवार्य रहन्छ। उमेर र लिङ्गको कुनै सीमा नभए पनि नाचको जोशिलो प्रकृतिका कारण युवायुवतीहरू यसमा बढी सहभागी हुने गर्दछन्।

मयुर नाचका २२ किसिमका चालहरू हुने गर्दछन्। यस नाचमा मादल, डौँरी, झ्याली, खैंचडी, बाँसुरी, पैजन र हार्मोनियम जस्ता वाद्ययन्त्रहरूको प्रयोग गरिन्छ। नृत्य गोलाकार घेरामा नाचिन्छ, जसको बीचमा हास्यव्यङ्ग्य

प्रस्तुत गर्ने एकजना नृत्यकार हुन्छन्। उनी मुकुण्डो लगाएर सहभागी हुन्छन् र उनलाई खप्परे भनिन्छ। मयुर नाचको भेषभूषामा टोपी, कमिज, इस्टकोट, छड्के धोरो, र पटुकीको प्रयोग गरिन्छ।

कलाकारहरू:- कुवेर ओली, नन्द कुमार घर्ती, गणेश बहादुर वाँठा, नरेन्द्र महर, चीत्र बहादुर सुनार, नवराज खड्का, भीम रसाइली, सुन्दर ओली, प्रेम घर्ती, निर्मल गहतराज, लीलामनि दाहाल, कमल रसाइली, प्रान्त के.सी., प्रभा के.सी., अरुणा घर्ती, झरना घर्ती, लक्ष्मी वादी, चेतना बुढाथोकी ।

(ज) नाटक (बलबाहु, अरनिको)

(झ) लोक भजन

कलाकारहरू:-

अध्यक्ष : गोविन्द प्रसाद नेपाल,

वरिष्ठ गुरु : पद्मकान्त पौडेल, मुकुन्द प्रसाद घिमिरे, उज्ज्वल मिश्र, गोपाल बहादुर सिटौला, मिना भण्डारी, ईन्द्र प्रसाद लामिछाने, टंक प्रसाद दाहाल, नवराज कोइराला, गणेश बहादुर ओझा, दुर्गा लामिछाने, भगवती विडारी, उमा विडारी, जयन्ती अधिकारी, शारदा गजुरेल रविराज तिमल्सेना, वावुराम ढकाल, बैकुण्ठ अधिकारी, केशव प्रसाद न्यौपाने, निर्मला इटनी ।

(ञ) **गायका गायिका (कलाकारहरू):-** तीर्थराज पोखेल, दीपेन्द्र बज्राचार्य, शिला विष्ट, विपिन घिमिरे, राधिका भण्डारी, सुष्मा थुलुङ राई ।

(ट) **वाद्यवादन (कलाकारहरू):-** खर्क बुढा, नरसिंहलाल श्रेष्ठ, लोकराज राई, दुर्गाप्रसाद खतिवडा, नरेश प्रजापति, रोहित सुवेदी, धनबहादुर गुरुङ, अनुप दास, सितामैया राजचल, भरत बुढाथोकी, सुक्रिमाया मोक्तान, छेवाङ तेन्जेन लामा, धर्म गन्धर्व

६.४. “माटोको गीत” दोस्रो संस्करण “नेपाली संस्कृति” को चौथो श्रृंखला

- कार्यक्रमको अध्यक्षता:- .सांस्कृतिक संस्थान संचालक समितिका अध्यक्ष श्री चन्द्रकुमार राई
- कार्यक्रमका विशिष्ट अतिथि:- माननीय रक्षा मन्त्री श्री हरि प्रसाद उप्रेती
- कार्यक्रम भएको मिति:- २०८१ वैशाख २१ गते शुक्रबार
- कार्यक्रम भएको समय:- साँझ ३:३० देखि बुलुकी ६:०० बजे सम्म
- कार्यक्रम स्थल:- सांस्कृतिक संस्थानको मेघा प्रेक्षालय
- कार्यक्रमको अवधि:- करिब ३:०० घण्टा

कार्यक्रमको विवरण:-

(क) राष्ट्रगान

(ख) विशिष्ट अतिथि आसन ग्रहण तथा खादा वितरण

(ग) कुमारी नाच (चर्चा नृत्य) बागमती प्रदेश:-

नेपालको इतिहासको उत्तर मध्यकालदेखि जीवित देवी कुमारीको पूजा गर्ने एक मौलिक परम्परा रहि आएको छ । बुद्ध धर्मका अनुयायी शाक्य परिवारकी छोरीलाई विशेष तान्त्रिक विधि विधान अनुसार कुमारी छनौट गरिन्छ । तापनि यिनलाई हिन्दु देवीको रूपमा पनि त्यतिकै मानिन्छ, पुजिन्छ । बत्तीस लक्षणले युक्त कुमारी देवीलाई नेपाल मण्डलको रक्षक देवीको रूपमा मानिन्छ । यिनै देवी कुमारीको स्तुति गानको रूपमा यो नृत्य गरिन्छ जसमा देवी कुमारीको रूप, गुण र कार्यको चर्चा गरिएको हुन्छ ।

नृत्य कलाकारहरू: मनिषा हमाल, अस्मिता मगर, हिना सिंह, विना विश्वकर्मा, सुमिना मगर ।

(घ) लोक धुन:

(ङ) कौरा नृत्य (गण्डकी प्रदेशको प्रस्तुति):-

कलाकारहरू:- संगम थापा मगर, पूजा थापा, यूजिना आले मगर, खुशी थापा मगर, कृष्मा थापा मगर, रक्षा सुनारी मगर, कविता आले मगर, हर्क बहादुर बराल मगर, केशर थापा मगर, मन बहादुर थापा मगर, शम्भु थापा मगर, जङ्ग बहादुर आले मगर, सूर्य मणी गर्जा मगर, सन्देश थापा मगर, विक्रम सोटी मगर, पदम थापा मगर, रेशम थापा मगर ।

सहयोगी:- ओम थापा मगर, पद्मा थापा मगर, सगुन आले मगर ।

(च) लठ्ठहवा नाच (तराई भेगको प्रस्तुति):-

आफ्नै भाषा, संस्कृति, चालचलन, चाडबाड, धर्म र संस्कार भएको लट्टी/लठ्ठहवा नाच दुवै हातमा एक वा दुई वटा लट्टी लिएर मादलको तालमा नाचिने नाचलाई लठ्ठहवा नाच भनिन्छ । यो नाच थारु समुदायको एकदम प्रचलित नाच हो दुई वा चार जना मादले तथा धेरै सङ्ख्यामा नाच्नेहरू रहने गर्दछन् । पहिले पहिले केटाहरू मात्रै नाचदैं आएको यो नाच आजभोलि अविवाहित केटीहरू पनि नाच्ने गर्दछन् । यस नाचमा गीत गाउँदैन मात्र मादलको तालमा हातमा लट्टी लिएर आकर्षक रूपले नाचिन्छ । यो नाच दशैको बेलामा नाचेता पनि विशेष उत्सव समारोह अधिपछि नाच्ने गरिएको पाइन्छ । यस नाचमा नाच मण्डलीको एक अगुवा र एक पछुवा रहने गर्दछन् । यस नाचको टोलीलाई नराम्रो बाट जोगाउन एक (गुरुबा) मन्त्र जान्ने व्यक्तिको व्यवस्था गरिएको हुन्छ । यिने लट्टी लठ्ठहवा नाच पनि सखिया जस्तै सुरु गरे पछि कम्तीमा तीन वर्ष सम्म नाच्नु पर्ने हुन्छ ।

कलाकारहरूः- अकल पाखिन, मनिष कार्की, सिद्धार्थ सिलवाल, कृष कालिकोटे, सन्तोष गुरुड, निसान राई, सागर लामा, सुविन्द्र महर्जन, केशर पुर्जा मगर, श्रवण राना मगर ।

(छ) झाँगड नृत्य (कोशी प्रदेशको प्रस्तुति)

नेपालको पिछडिएको जातिमध्ये झाँगड पनि एक हो । झाँगड जातिको बसोबास मोरङ, झापा लगायत तराईका विभिन्न जिल्लामा रहेको छ । झाँगड नाच दुई किसिमको हुने गर्दछ । ती हुन् :

१) धर्माकर्मा २) झुमर

धर्माकर्मा: खेतबारीमा पानी नपुग्दा इन्द्रदेवको स्तुति गान सहितको नृत्य धर्माकर्मा हो ।

झुमर: बाह्रै महिना चाडपर्व तथा उत्सवमा केटीहरू समूहमा मिलेर नाच्ने गाउने गरिन्छ ।

झाँगडलाई उराँव पनि भनिन्छ । झाँगडमा डिङ्गा, मानर, झ्याली आदि बाजा प्रयोग गरिन्छ । यो नाच

झाँगड जाति मात्र नभई थारु, राजवंशी आदिमा पनि प्रचलित छ ।

नृत्य कलाकारहरू: सबनम सिलवाल, माया थापा, सुशिला थापा, गीता थापा ।

(ज) नाटक (बलबाहु, अरनिको)

पात्रहरूः-

अरनिकोको बुबा :

वसन्त बहादुर खड्का

अरनिको को आमा/पञ्चतारा :

भुमिका परियार

अरनिको/बलबाहु :

मिलन बहादुर खपाङ्गी

अरनिको श्रीमती/गाउँले/पञ्चतारा :

अन्जु खड्का

गाउँले/राजा :

कमल बसेल

गाउँले कुब्लाई खाँ :

युगल लिम्बु

गाउँले/फाक्पा :

विक्रम राई

गाउँले/ड्रागन/कारलीगढ :

जय रसाइली, टेक विक्रम थापा, राजु राज पुरी, मनोज शाही
(अमरमान), निशान चौलागाई गोविन्द बस्नेत

गाउँले/पञ्च तारा :

सरस्वती खड्का, कुसुम राजवंशी, सबिता तामाङ

गाउँले/कारलीगढ/कोतवाल/स्टेज म्यानेजर : राजीव श्रेष्ठ

नेपथ्यमा:-

लेखक/भेषभूषा पकिलपना :

सबनम सिलवाल

निर्देशक/नाट्य परिकल्पना/मञ्च परिकल्पना: राम भजन कामत

प्रकाश परिकल्पना:	श्रवण कुमार राना मगर
भेषभूषा सहयोगी :	नारायणी पाण्डे, भूमिका परियार
सङ्गीत परिकल्पना :	विपिन घिमिरे
सङ्गीत परिचालन :	सुर्य किरण हाडखिम
गायन:	तीर्थराज पोखेल, शिला विष्ट, दीपेन्द्र बज्राचार्य, राधिका भण्डारी
प्रप्स – सेट निर्माण – सम्पूर्ण कलाकार	

(झ) पश्चिममा कोही पूर्व घर (राष्ट्रिय भावले ओतप्रोत गीत)

कलाकारहरू:- विना विश्वकर्मा, स्मृति राई, स्वर्णिमा राई, सुमिना थापा मगर, चन्दकली बस्नेत, सिर्जना किराँती , एलिशा विश्वकर्मा, छेमी डोल्कर शेर्पा, अक्कल बहादुर पाख्रिन, मनिष कार्की, सिद्धार्थ सिलवाल, सुबिन्द्र महर्जन, कृष कालिकोटे, केशर बहादुर पुर्जा मगर, सन्तोष गुरुड, निशान राई ।

(ञ) सालैजो (गीतको प्रस्तुति)

“सालैजो”शब्द मगर जातिबाट उत्पत्ति भएको मानिन्छ । ‘साली ज्यू’ शब्दबाट अपभ्रंस भई सालैजो हुन गएको हो । सालैजो गण्डकी, लुम्बिनी प्रदेश लगायतका क्षेत्रमा प्रचलित छ । सालैजो शब्द थैगोको रूपमा बारम्बार दोहोरिन्छ । यो गीत केटा र केटी सामूहिक रूपमा गाउने गरिन्छ । “सालैजो” लुम्बिनी, गण्डकी प्रदेशको पहाडी भेगमा विशेष गरेर मगर, गुरुड जातिको समुदायमा प्रचलित भाका हो । विशेष गरी ताल प्रधान हुने यस गीत अत्यन्त चुड्कीलो रमाइलो हुन्छ । मादलको तालमा ढिलो चाँडो लयमा अत्यन्त रमाइलो हुने गीतमा नृत्यको प्रयोग भएको देखिन्छ ।

गायन कलाकारहरू:- तीर्थराज पोखेल, दीपेन्द्र बज्राचार्य, शिला विष्ट, विपिन घिमिरे, राधिका भण्डारी, सुष्मा थुलुड राई ।

(ट) कार्यक्रम समापन :

(ठ) विशिष्ट अतिथिलाई मायाको चिनो तथा फोटोसेशन ।

(ड) **गायक/गायिका (कलाकारहरू):-** तीर्थराज पोखेल, दीपेन्द्र बज्राचार्य, शिला विष्ट, विपिन घिमिरे, राधिका भण्डारी, सुष्मा थुलुड राई ।

(ढ) **वाद्यवादन (कलाकारहरू):-** खर्क बुढा, नरसिंहलाल श्रेष्ठ, लोकराज राई, दुर्गाप्रसाद खतिवडा, नरेश प्रजापति, रोहित सुवेदी, धनबहादुर गुरुड, अनुप दास, सितामैया राजचल, भरत बुढाथोकी, सुक्रिमाया मोक्तान, छेवाड तेन्जेन लामा, धर्म गन्धर्व

६.५. “माटोको गीत” दोस्रो संस्करण “नेपाली संस्कृति” को पाँचौं श्रृंखला

- कार्यक्रमको अध्यक्षता:- .सांस्कृतिक संस्थान संचालक समितिका अध्यक्ष श्री चन्द्रकुमार राई
- कार्यक्रमका विशिष्ट अतिथि:- पूर्व संस्कृति, पर्यटन तथा नागरिक उड्डयन मन्त्री माननीय श्री सुदन किराँती,
- कार्यक्रमका अतिथि:- राष्ट्रिय समाचार समितिका महाप्रबन्धक श्री सिद्धराज राई
- कार्यक्रम भएको मिति:- २०८१ वैशाख २८ गते शुक्रबार
- कार्यक्रम भएको समय:- साँझ ३:०० देखि ६:०० बजे सम्म
- कार्यक्रम स्थल:- सांस्कृतिक संस्थानको मेघा प्रेक्षालय
- कार्यक्रमको अवधि:- करिब ३:०० घण्टा

कार्यक्रमको विवरण:-

(क) राष्ट्रगान

(ख) विशिष्ट अतिथि आसन ग्रहण तथा खादा वितरण

(ग) नाटक (बलबाहु, अरनिको)

(घ) लोक धुन

(ङ) मञ्जुश्री (चर्या नृत्य) काठमाडौं उपत्यकाको प्रस्तुति:-

नृत्य कलाकारहरू:- मनोज जोशी, माया थापा, सुशीला थापा ।

(च) सिडारु (बनगारी) नृत्य, कर्णाली प्रदेशको प्रस्तुति:

वरिष्ठ संस्कृतिविद् बमकुमारी बुढामगरका अनुसार सिडारु मगर खाम भाषाको "स्याडारु" शब्दबाट अपभ्रंश भई "सिडारु" हुन गएको हो। यस नाचमा पुरुषहरूले महिलाको भेषमा गरगहना तथा लत्ता कपडा लगाएर सिँगार पटार गरी नाच्ने परम्परा रहेको छ। प्रमुख बाजाहरू: मादल, झ्याली, मुरली, पैजन, डौरी। *नृत्य कलाकारहरू:-* विना विश्वकर्मा, शेखर घर्तिमगर, पूर्ण लामा, चाहाना मगर, रविता मगर, सन्तोष गुरुङ

(छ) च्याब्रुड नृत्य, कोसी प्रदेशको प्रस्तुति:

लिम्बू समुदायमा प्रचलित परम्परागत नृत्य। च्याब्रुड नाच्ने क्रममा विभिन्न जीवजन्तुको हाउभाउको अनुकरण गर्ने गरिन्छ।

नृत्य कलाकारहरू:- इन्दिरा जिमी, शान्ति देवान, ममता देवान, प्रेसिका जिमी, बुमिन जिमी, मोनु जिमी, समिता देवान, धन बहादुर देवान, प्रदीप याक्खा, दिलिप जिमी, राजन याक्खा, जुना जिमी, जित बहादुर याक्खा ।

(ज) लठ्ठहवा नृत्य, (तराई भेगको प्रस्तुति):

नृत्य कलाकारहरू:- अक्कल पाखिन, मनिष कार्की, सिद्धार्थ सिलवाल, कृष कालिकोटे, सन्तोष गुरुड, निसान राई, सागर लामा, सुविन्द्र महर्जन, केशर पुर्जा मगर, श्रवण राना मगर ।

(झ) जागरण गीत (गाउँ गाउँबाट उठ)

गायक/गायिका:- तीर्थराज पोखेल, दीपेन्द्र बज्राचार्य, शिला विष्ट, बिपिन घिमिरे, राधिका भण्डारी, सुष्मा थुलुङ्ग राई

(ञ) धिमे नाच (बागमती प्रदेशको प्रस्तुति):- काठमाडौं उपत्यकाको नेवारी समुदायमा प्रचलित नृत्य । यसको नाम नेवार समुदायमा प्रचलित वाद्य यन्त्र "धिमे बाजा" बाट आएको हो ।

नृत्य कलाकारहरू:- मनोज जोशी, मदन थापा, सिद्धार्थ सिलवाल, सुविन्द्र महर्जन, सबनम सिलवाल, माया थापा, सुशीला थापा, गीता थापा

(ट) मादल वादन (लुम्बिनी प्रदेशको प्रस्तुति):-

वृद्ध कलाकार:- मदाने गाउँपालिका, पूर्वोट दह, गुल्मीकी ७१ वर्षीय कोली कुमारी कुवर ।

(ठ) विशिष्ट अतिथिको मन्तव्य

(ड) पश्चिममा कोही पूर्व घर (राष्ट्रिय भावले ओतप्रोत गीत):-

नृत्य कलाकारहरू:- विना विश्वकर्मा, स्मृति राई, स्वर्णिमा राई, सुमिना थापा मगर, चन्दकली बस्नेत, सिर्जना किराँती, एलिशा विश्वकर्मा, छेमी डोल्कर शेर्पा, अक्कल बहादुर पाखिन, मनिष कार्की, सिद्धार्थ सिलवाल, सुविन्द्र महर्जन, कृष कालिकोटे, केशर बहादुर पुर्जा मगर, सन्तोष गुरुड, निशान राई ।

(ढ) **गायक/गायिका (कलाकारहरू):-** तीर्थराज पोखेल, दीपेन्द्र बज्राचार्य, शिला विष्ट, बिपिन घिमिरे, राधिका भण्डारी, सुष्मा थुलुङ्ग राई ।

(ण) **वाद्यवादन (कलाकारहरू):-** खर्क बुढा, नरसिंहलाल श्रेष्ठ, लोकराज राई, दुर्गाप्रसाद खतिवडा, नरेश प्रजापति, रोहित सुवेदी, धनबहादुर गुरुड, अनुप दास, सितामैया राजचल, भरत बुढाथोकी, सुक्रिमाया मोक्तान, छेवाड तेन्जेन लामा, धर्म गन्धर्व ।

६.६. “माटोको गीत” दोस्रो संस्करण “नेपाली संस्कृति” को छैटौं शृंखला

- कार्यक्रमको अध्यक्षता:- .सांस्कृतिक संस्थान संचालक समितिका अध्यक्ष श्री चन्द्रकुमार राई
- कार्यक्रमका विशिष्ट अतिथि:- वरिष्ठ लोक गायक श्री राजु परियार
- कार्यक्रमका विशेष अतिथि:-
- कार्यक्रम भएको मिति:- २०८१ जेठ १ गते मंगलबार

- कार्यक्रम भएको समय:- दिउँसो २:०० देखि ५:०० बजे सम्म
- कार्यक्रम स्थल:- सांस्कृतिक संस्थानको मेघा प्रेक्षालय
- कार्यक्रमको अवधि:- करिव ३:०० घण्टा

कार्यक्रमको विवरण:-

(क) राष्ट्र गान:

(ख) विशिष्ट अतिथि आसन ग्रहण तथा खादा वितरण

(ग) नाटक (बलबाहु, अरनिको)

(घ) कुमारी नाच (चर्या नृत्य) (बागमती प्रदेशको प्रस्तुति):

नृत्य कलाकारहरू:- मनीषा हमाल, अस्मिता मगर, हिना सिंह, विना विश्वकर्मा, सुमिना मगर

(ङ) लोक धुन:-

वाद्यवादन कलाकारहरू:- कृष्ण गुरुड, खर्क बुढा, पञ्चनारायण महर्जन, नरसिंहलाल श्रेष्ठ, दुर्गाप्रसाद खतिवडा, नरेश प्रजापति, रोहित सुवेदी, धनबहादुर गुरुड, लोकराज राई, अनुप दास, सितामैया राजचल, भरत बुढाथोकी, सुक्रिमाया मोक्तान, छेवाड तेन्जेन लामा, धर्म गन्धर्व ।

(च) लठ्ठहवा नृत्य: (तराई भेगको प्रस्तुति):

नृत्य कलाकारहरू:- अक्कल पाखिन, मनिष कार्की, सिद्धार्थ सिलवाल, कृष कालिकोटे, सन्तोष गुरुड, निसान राई, सागर लामा, सुविन्द्र महर्जन, केशर पुर्जा मगर, श्रवण राना मगर ।

(छ) पञ्चेबाजा (गण्डकी प्रदेशको प्रस्तुति)

पञ्चेबाजा पाँच वटा बाजाहरूको समूह हो यसमा दमाहा, झ्याली, ट्याम्को, ढोलकी र सहनाई पर्दछ । नेपाली संस्कृतिमा कुनै ठूलो कार्य गर्दा साइतको महत्त्व हुन्छ । त्यस्ता साइतहरूमा मङ्गल धुन बजाएर उक्त साइतलाई शुभ बनाउने चलन छ । परम्परागत रूपमा नेपालका दमाई समुदायले मात्र यो बाजा बजाउने गर्दथे हाल यो बाजा विभिन्न समुदायका पुरुष र पछिल्ला दिनहरूमा महिलाहरूले समेत व्यावसायिक रूपमा बजाउन थालेका छन् । यो बाजा विभिन्न धार्मिक तथा सामाजिक उत्सवको बेलामा बजाउने गरिन्छ । जस्तै: विवाह, व्रतबन्ध, चाडबाड, जान्ना, रोपाइँ, पूजाआजा आदि ।

वाद्यवादन कलाकारहरू:-

संयोजक/गायक/सङ्गीतकार/वाद्यवादक – आयुष परियार

समीर जैरु, विपिन परियार, कुल बहादुर नेपाली, हिमाल ठोर्जे, हरि नेपाली, गंगा बहादुर नेपाली, दशरथ नेपाली, प्रेम नेपाली, सुरेश नेपाली, राज कुमार परियार, विक्रम परियार, वीर बहादुर बसेल ।

(ज) सिडारु (बनगारी) (नृत्य, कर्णाली प्रदेशको प्रस्तुति):-

नृत्य कलाकारहरू:- विना विश्वकर्मा, शेखर घर्तिमगर, पूर्ण लामा, चाहाना मगर, रविता मगर, सन्तोष गुरुड ।

(झ) धिमे नाच:- (बागमती प्रदेशको प्रस्तुति):

धिमे नाच काठमाडौँ उपत्यकाको नेवारी समुदायमा प्रचलित नाच हो । यस नाचको नाम नेवार समुदायमा प्रचलित वाद्य यन्त्र धिमे बाजाको नामबाट रहन गएको हो । धिमे बाजाले नेवारी समुदायको सांस्कृतिक जीवनमा अत्यन्तै महत्त्व राख्दछ । विशेष गरी विभिन्न धार्मिक जात्रा, पर्व, उत्सवहरूमा यो बाजा प्रयोग गर्ने गरिन्छ । यो धिमे नाचको १३औँ शताब्दीबाट भएको विश्वास गरिन्छ ।

नृत्य कलाकारहरू:- मनोज जोशी, मदन थापा, सिद्धार्थ सिलवाल, सुविन्द्र महर्जन, सबनम सिलवाल, माय थापा, सुशीला थापा, गीता थापा ।

(ञ) विशिष्ट अतिथि मन्तव्य सहित-एकल प्रस्तुति – राजु परियार

(ट) पश्चिममा कोही पूर्व घर (राष्ट्रिय भावले ओतप्रोत गीत)

नृत्य कलाकारहरू:- विना विश्वकर्मा, स्मृति राई, स्वर्णिमा राई, सुमिना थापा मगर, चन्द्र कली बस्नेत, सिर्जना किराँती, एलिशा विश्वकर्मा, छेमी डोलकर शेर्पा, अक्कल बहादुर पाख्रिन, मनिष कार्की, सिद्धार्थ सिलवाल, सुविन्द्र महर्जन, कृष कालिकोटे, केशर बहादुर पुर्जा मगर, सन्तोष गुरुड, निशान राई .

(ठ) लाइभ दोहोरी- राजु परियार र मञ्जु विक

दोहोरी गीतमा एकातिर पुरुष र अर्कातिर महिला बसेर आआफनातर्फको गीत गाउँने चलन छ । यसमा सवाल जवाफका रूपमा पनि गीत गाइन्छ । हारजित नभएका खण्डमा कुनै कुनै दोहोरीमा सात दिन सात रातसम्म पनि कार्यक्रम लम्बिने गरेको पाइन्छ । दोहोरी नेपालीहरूले परम्परागत रूपमा विभिन्न समय, पर्व आदिमा गाएर आएको पाइन्छ । परम्परागत रूपमा गाउँहरूमा निक्कै प्रचलित दोहोरी गीतहरू अहिले हरेक ठाउँ र हरेक पुस्ताले सुन्ने गर्दछन् ।

(ड) कार्यक्रम समापन: विशिष्ट अतिथिलाई मायाको चिनो तथा फोटो सेसन ।

(ढ) गायक/गायिका (कलाकारहरू):- तीर्थराज पोख्रेल, दीपेन्द्र बज्राचार्य, शिला विष्ट, विपिन घिमिरे, राधिका भण्डारी, सुष्मा थुलुङ राई ।

(ण) **वाद्यवादन (कलाकारहरू):-** खर्क बुढा, नरसिंहलाल श्रेष्ठ, लोकराज राई, दुर्गाप्रसाद खतिवडा, नरेश प्रजापति, रोहित सुवेदी, धनबहादुर गुरुड, अनुप दास, सितामैया राजचल, भरत बुढाथोकी, सुक्रिमाया मोक्तान, छेवाड तेन्जेन लामा, धर्म गन्धर्व ।

६.७. “माटोको गीत” दोस्रो संस्करण “नेपाली संस्कृति” को सातौं श्रृंखला

- कार्यक्रमको अध्यक्षता:- सांस्कृतिक संस्थान संचालक समितिका अध्यक्ष श्री **चन्द्रकुमार राई**
- कार्यक्रमका विशिष्ट अतिथि:- बागमती प्रदेशका संस्कृति, पर्यटन तथा सहकारी मन्त्री माननीय श्री **शैलेन्द्र मान बज्राचार्य**
- कार्यक्रम भएको मिति:- २०८१ जेठ ४ गते शुक्रबार
- कार्यक्रम भएको समय:- दिउँसो ३:०० देखि ६:०० बजे सम्म
- कार्यक्रम स्थल:- सांस्कृतिक संस्थानको मेघा प्रेक्षालय
- कार्यक्रमको अवधि:- करिब ३:०० घण्टा

कार्यक्रमको विवरण:-

(क) राष्ट्र गान

(ख) विशिष्ट अतिथि आसन ग्रहण तथा खादा वितरण

(ग) नाटक (बलबाहु, अरनिको)

(घ) षोडश लास्य (उपत्यका खण्ड):

षोडश लास्य नेपाल मण्डलको बज्रयान पूजाहरूमा विशेष गरेर बज्राचार्यहरूद्वारा गरिने १६ प्रकारको मुद्रा हो । कुनै पनि बज्रयानि देवताहरूको साधना पूजा पछि पुन पञ्चोपचार पूजा गरी देवीदेवताहरूलाई तुष्टि पुष्टि गर्ने उद्देश्यले बज्राचार्य गुरुले विभिन्न किसिमका बाजाहरू वीणा, बाँसुरी, मृदङ्ग, मुरुज, लास्या, माला, गीत, नृत्य, पुष्प, धूप, दीप, गन्ध, दर्पण, रस, स्पर्श तथा धर्मधातुगर्भ मुद्राहरू देखाई मानसिक रूपमा गरिने पूजा हो । साथै विशेष पूजाहरूमा आवश्यक रूपमा नृत्य सहित पनि गर्ने चलन रहेको पाइन्छ ।

कलाकारहरू:- बौद्ध दर्शन अध्ययन पुचःका गुरु बज्राचार्यहरू ।

(ङ) लोक धुन :

(च) पञ्चेबाजा (गण्डकी प्रदेश):-

वाद्यवादन कलाकारहरू:- संयोजक/गायक/सङ्गीतकार/वाद्यवादक-आयुष परियार, समिर जैरु, विपिन परियार, कुल बहादुर नेपाली, हिमाल ठो जै, हरि नेपाली, गंगा बहादुर नेपाली, दशरथ नेपाली, प्रेम नेपाली, सुरेश नेपाली, राज कुमार परियार, विक्रम परियार, वीर बहादुर बसेल ।

(छ) लठ्ठहवा नाच (तराई भेगको प्रस्तुति):

नृत्य कलाकारहरू:- अक्कल पाखिन, सिद्धार्थ सिलवाल, कृष कालिकोटे, सन्तोष गुरुड, निसान राई, सागर लामा, सुविन्द्र महर्जन, केशर पुर्जा मगर ।

(ज) धा: बाजा (बागमती प्रदेशको प्रस्तुति):

धा बाजा नेपाल मण्डलमा नेपाल संवत् को नवौँ महिनामा हुने गुँला पर्व (श्रावण शुक्ल पक्ष प्रतिपदा देखि भाद्र कृष्ण पक्ष) मा बिहान विशेष गरेर विभिन्न बौद्ध स्थलमा परिक्रमा गर्दा बजाइन्छ । नेपाल मण्डलको बौद्ध धर्मको केन्द्र स्वयम्भूमा काठमाडौँका सबै बौद्धहरू एक महिना सम्म नटुटाई आउने गर्छन् भने अन्य उपत्यकाका बौद्ध हरू यसै महिना भित्र आफ्नो अनुकूल समय पारेर यस बाजा बजाई परिक्रमा गर्ने चलन रहेको छ ।

यस बाजा वाटबाट बनाइएको हुन्छ र गलामा भिरी उठेर बायाँ तर्फ लट्टी र दायाँ तर्फ हातले बजाइन्छ भने यसको सँगै भुस्या र ता: बाजा पनि बजाइन्छ । यस धा बाजामा विभिन्न मात्राहरूको तालहरूमा तथा ग्वारा भन्ने छुट्टै रचना पनि बजाइने चलन रहेको छ । यो सामूहिक रूपमा बजाइने बाजा हो ।

वाद्यवादन कलाकारहरू:- थँहिति मानन्धर गुथिका धा:बाजा कलाकारहरू ।

(झ) सेलो (पहाडी भेगको प्रस्तुति):

यो नाच नेपालको पहाडी भेगमा बसोबास गर्ने तामाङ समुदायको विभिन्न चाडपर्वमा रमाइलो गर्दै नाचिने नृत्य हो । यो नृत्यमा डम्फु बजाउँदै रमाइलो गर्दै समूहमा नाच्ने गर्दछन् । यो नाच विशेष गरी नेपालको तामाङ बाहुल्य रहेको जिल्लाहरू दोलखा, काभ्रे, सिन्धुपाल्चोक जिल्लाहरू प्रचलित रहेको छ ।

नृत्य कलाकारहरू:- सबनम सिलवाल, सुशीला थापा, विना विश्वकर्मा, मनीषा हमाल, अक्कल बहादुर पाखिन, सनम खड्गी, समीर श्रेष्ठ, नवीन गुरुड

(ञ) विशिष्ट अतिथि मन्तव्य:

(ट) पश्चिममा कोही पूर्व घर (राष्ट्रिय भावले ओतप्रोत गीत)

नृत्य कलाकारहरू:- विना विश्वकर्मा, स्मृति राई, स्वर्णिमा राई, सुमिना थापा मगर, चन्दकली बस्नेत, सिर्जना किराँती, एलिशा विश्वकर्मा, छेमी डोलकर शेर्पा, अक्कल बहादुर पाखिन, मनिष कार्की, सिद्धार्थ सिलवाल, सुविन्द्र महर्जन, कृष कालिकोटे, केशर बहादुर पुर्जा मगर, सन्तोष गुरुड, निशान राई

(ठ) बुद्ध भजन

काठमाडौँ उपत्यकामा बुद्धको ज्ञान माला भजन आधुनिक शैलीको भजन हो । पहिले पहिले हरेक टोल टोलमा दाफा गाउने चलन थियो यद्यपि हाल सम्म पनि छुन् । २००७ सालको प्रजातन्त्र पछि ज्ञान माला

भजन गाउने चलन आयो जसमा बुद्धका दर्शन अनित्य, दुःख अनात्मलाई बुझ्न सरल ढङ्गबाट सबैलाई बुझ्न सजिलोको लागि यस शैलीको विकास भएको हो । यसमा हार्मोनियम, तबला वाद्ययन्त्रहरूमा गाउने चलन छ ।

कलाकारहरू:- बुद्ध शान्त पार्क निर्माण समिति परिवार ।

(ड) कार्यक्रम समापन: विशिष्ट अतिथिलाई मायाको चिनो तथा फोटो सेसन ।

(ढ) **गायक/गायिका (कलाकारहरू):-** तीर्थराज पोखेल, दीपेन्द्र बज्राचार्य, शिला विष्ट, विपिन घिमिरे, राधिका भण्डारी, सुष्मा थुलुङ राई ।

(ण) **वाद्यवादन (कलाकारहरू):-** खर्क बुढा, नरसिंहलाल श्रेष्ठ, लोकराज राई, दुर्गाप्रसाद खतिवडा, नरेश प्रजापति, रोहित सुवेदी, धनबहादुर गुरुङ, अनुप दास, सितामैया राजचल, भरत बुढाथोकी, सुक्रिमाया मोक्तान, छेवाङ तेन्जेन लामा, धर्म गन्धर्व ।

६.८. “माटोको गीत” दोस्रो संस्करण “नेपाली संस्कृति” को आठौं श्रृंखला

- कार्यक्रमको अध्यक्षता : .सांस्कृतिक संस्थान संचालक समितिका अध्यक्ष श्री **चन्द्रकुमार राई**
- कार्यक्रमका विशिष्ट अतिथि : वरिष्ठ लोक गायक **नारायण रायमाझी**
- कार्यक्रमका विशेष अतिथि :
- कार्यक्रम भएको मिति : २०८१ जेठ ८ गते मंगलबार
- कार्यक्रम भएको समय : दिउँसो २:०० देखि ५:०० बजे सम्म
- कार्यक्रम स्थल : सांस्कृतिक संस्थानको मेघा प्रेक्षालय
- कार्यक्रमको अवधि : करिब ३:०० घण्टा

कार्यक्रमको विवरण:-

(क) राष्ट्र गान

(ख) विशिष्ट अतिथि आसन ग्रहण तथा खादा वितरण

(ग) नाटक (घरको माया)

वि.सं. २०११ सालको एकाङ्की सङ्ग्रहमा प्रकाशित ‘घरको माया’ एउटा उत्कृष्ट नाटक हो । यसमा तत्कालीन समाजको यथार्थलाई उजागर गरिएको छ, जहाँ नेपाली युवाहरू बाध्यताले कामको खोजीमा छिमेकी मुलुकहरूतर्फ जान्थे । उनीहरूका मनमा देशको माया, माटोको माया, र परिवारप्रतिको माया त थियो, तर आर्थिक अवस्थाको कारणले गर्दा स्वदेश फर्कन सक्दैनथे ।

यो एकाङ्किले त्यतिबेलाको नेपाली समाजको वास्तविकता चित्रण गरेको छ, जुन आज पनि विद्यमान छ। भने अहिले कोही बाध्यताले देश र घर छाड्छन्, त कोही रहरले। यदि सबैले यस्तै गरी घर र देश छोड्न थाले भने यो देश नै रित्तिनेछ। यहाँका संस्कार, संस्कृति, र पहिचान नै मेटिने खतरा छ।

यसकारण, 'घरको माया' नाटकले आफ्नै देशलाई निर्माण गर्न, यसको विकासमा योगदान दिन विदेश गएकाहरूलाई स्वदेश फर्कन आह्वान गरेको छ। साथै, यसले हामी सबै नेपालीलाई आफ्नो माटोप्रतिको माया गर्न प्रेरित गर्दछ।

लेखक – भीम निधी तिवारी

पात्रहरु:-

लाल बहादुर	रोशन चन्द/वसन्त बहादुर खड्का
जयमान सिंह	जयराम रसाइली
बतासे	स्नेहा जोशी
कान्छा	सन्तोष पोखरेल
कोरस	कमल बसेल, निर बहादुर खपाङ्गी, टेक विक्रम थापा, निशान चौलागाईं, सबिता तामाङ, अन्जु खड्का, प्रमोद बाबु
निर्देशक/मञ्च परिकल्पना	राम भजन कामत
प्रकाश परिकल्पना	मिलन नेपाली
प्रकाश परिचालन	श्रवण कुमार राना
भेषभूषा परिकल्पना	सबनम सिलवाल
मञ्च सहयोगी	दीपक पौडेल, ओमप्रकाश बानिया
ध्वनि संचालक	गोविन्द बस्नेत
सङ्गीत	विपिन घिमिरे
गायक/गायिका	तीर्थराज पोखेल, विपिन घिमिरे, शिला, विष्ट, राधिका भण्डारी, सुष्मा थुलुङ राई।
बाँसुरी	दुर्गा प्रसाद खतिवडा
गितार	लोकराज राई
सारङ्गी	धर्म गन्धर्व
कविता	निर्जला लम्साल

(घ) सोरठी (पहाडी भेग)

सोरठी नाच नाचदा देवताहरूको नाम लिएर नाच्ने प्रचलन छ। सोरठी नाच छोटो नाच भएमा कम्तीमा एक घण्टा लाग्छ भने लामो नाच गर्दा बाह्र घण्टासम्म समय लाग्छ भन्ने मान्यता छ। नाचको आरम्भमा सरस्वती जगाउने क्रम हुन्छ, र सरस्वती जागेपछि महिला र पुरुषहरू काम्दै र नाचदै गर्छन्। मगर समुदायका मानिसहरूले यसरी काम्दै नाच्नु सरस्वतीले बाँस गरेको विश्वासले गर्दा हो भन्ने मानिन्छ।

सोरठी नाचमा मारुनीले घाँगर, चोली, पटुका (धरो), रुमाल, गाउँघरमा पाइने केटुकीको रेसाबाट बनेको कपाल, चाँदीको चुरा, पोते, टीका आदि पहिरने चलन छ। पुरुषहरूले दौरा-सुरुवाल, इस्टकोट, कम्पनी माला, र टाउकोमा सेली लगाउने प्रचलन छ।

सोरठी नाच मगर, गुरुङ आदि जातिको परम्परागत नाच हो। यसमा जाति विशेष लोकगाथाहरू पाइन्छन्। सोरठी नाच १६ दिनसम्म लगातार नाच्ने र गाउने गरिन्छ, त्यसैले यसलाई "सोरठी" भनिएको हो भन्ने तर्क छ। राजा जयसिंहका १६ वटी रानीहरूको वर्णन गरिएकाले पनि सोरठी भनिएको हो। साथै, सोरठीमा १६ हाँगाहरू अर्थात् १६ वटा ताल र भाका हुने भएकाले पनि यसलाई सोरठी भनिएको हो।

सोरठी गण्डकी, लुम्बिनी, कर्णाली आदि प्रदेशहरूमा प्रचलित छ। यसलाई "पाङ्दुरे", "नचरी", "नाचजन्य" आदि नामले पनि चिनिन्छ। सोरठी नाचको आफ्नै विधि र पद्धति हुन्छ।

नृत्य कलाकारहरू:- मनोज जोशी, मनिष कार्की, अक्कल बहादुर पाख्रिन, केशर पुर्जा मगर, निशान राई, मनीषा हमाल, स्मृति राई, सुरभि मगर, सुमिना मगर .

(ड) लोक धुन :

(च) कौरा नृत्य (गण्डकी प्रदेश)

कलाकारहरू:- संगम थापा मगर, पूजा थापा, यजिना आले मगर, खुशी थापा मगर, कृष्मा थापा मगर, रक्षा सुनारी मगर, कविता आले मगर, हर्क बहादुर बराल मगर, केशर थापा मगर, मन बहादुर थापा मगर, शम्भु थापा मगर, जङ्ग बहादुर आले मगर, सूर्य मणी गर्जा मगर, सन्देश थापा मगर, विक्रम सोटी मगर, पदम थापा मगर, रेशम थापा मगर

सहयोगी:- ओम थापा मगर, पद्मा थापा मगर, सगुन आले मगर

(छ) लठ्ठहवा नाच (तराई भेग):

कलाकारहरू:- अक्कल पाख्रिन, सिद्धार्थ सिलवाल, कृष कालिकोटे, सन्तोष गुरुङ, निसान राई, सागर लामा, सुविन्द्र महर्जन, केशर पुर्जा मगर,

(ज) सेलो, (बागमती प्रदेश):-

कलाकारहरू:- सबनम सिलवाल, सुशीला थापा, विना विश्वकर्मा, मनीषा हमाल, अक्कल बहादुर पाख्रिन, सनम खड्गी, समीर श्रेष्ठ, नवीन गुरुड

(झ) सिडारु (बनगारी) नृत्य, कर्णाली प्रदेश)

कलाकारहरू:- विना विश्वकर्मा, शेखर घर्तिमगर, पूर्ण लामा, चाहाना मगर, रविता मगर, सन्तोष गुरुड

(ञ) मन्तव्य सहित प्रस्तुति, विशिष्ट अतिथि –नारायण रायमाझी साथमा कमला पोखरेल

(ट) पश्चिममा कोही पूर्व घर (राष्ट्रिय भावले ओतप्रोत गीत)

नृत्य कलाकारहरू:- विना विश्वकर्मा, स्मृति राई, स्वर्णिमा राई, सुमिना थापा मगर, चन्दकली बस्नेत, सिर्जना किराँती, एलिशा विश्वकर्मा, छेमी डोलकर शेर्पा, अक्कल बहादुर पाख्रिन, मनिष कार्की, सिद्धार्थ सिलवाल, सुविन्द्र महर्जन, कृष कालिकोटे, केशर बहादुर पुर्जा मगर, सन्तोष गुरुड, निशान राई ।

(ठ) कार्यक्रम समापन: विशिष्ट अतिथिलाई मायाको चिनो तथा फोटो सेसन

(ड) गायका गायिका (कलाकारहरू):-

तीर्थराज पोखेल, दीपेन्द्र बज्राचार्य, शिला विष्ट, विपिन घिमिरे, राधिका भण्डारी सुष्मा थुलुड राई ।

(ढ) वाद्यवादन (कलाकारहरू):-

खर्क बुढा, नरसिंहलाल श्रेष्ठ, लोकराज राई, दुर्गाप्रसाद खतिवडा, नरेश प्रजापति, रोहित सुवेदी, धनबहादुर गुरुड, अनुप दास, सितामैया राजचल, भरत बुढाथोकी, सुक्रिमाया मोक्तान, छेवाड तेन्जेन लामा, धर्म गन्धर्व

६.९. “माटोको गीत” दोस्रो संस्करण “नेपाली संस्कृति” को नवौं श्रृंखला:

- कार्यक्रमको अध्यक्षता:- .सांस्कृतिक संस्थान संचालक समितिका अध्यक्ष श्री चन्द्रकुमार राई
- कार्यक्रमका विशिष्ट अतिथि:-
- कार्यक्रमका विशिष्ट अतिथि:- पूर्वमन्त्री माननीय विमला के.सी.
- कार्यक्रमका विशेष अतिथि:-
- कार्यक्रम भएको मिति:- २०८१ जेठ ११ गते शुक्रबार
- कार्यक्रम भएको समय:- दिउँसो ३:०० देखि ५:३० बजे सम्म
- कार्यक्रम स्थल:- सांस्कृतिक संस्थानको मेघा प्रेक्षालय
- कार्यक्रमको अवधि:- करिब २:३० घण्टा

कार्यक्रमको विवरण:-

(क) राष्ट्रगान

(ख) विशिष्ट अतिथि आसन ग्रहण तथा खादा वितरण

(ग) नाटक (घरको माया)
लेखक – भीमनिधी तिवारी

पात्रहरु:

लाल बहादुर	रोशन चन्द/वसन्त बहादुर खड्का
जयमान सिंह	जयराम रसाइली
बतासे	स्नेहा जोशी
कान्छा	सन्तोष पोखरेल
कोरस	कमल बसेल, निर बहादुर खपाङ्गी, टेक विक्रम थापा, निशान चौलागाई, सबिता तामाङ, अन्जु खड्का, प्रमोद बाबु
निर्देशक/मञ्च परिकल्पना	राम भजन कामत
प्रकाश परिकल्पना	मिलन नेपाली
प्रकाश परिचालन	श्रवण कुमार राना
भेषभूषा परिकल्पना	सबनम सिलवाल
मञ्च सहयोगी	दीपक पौडेल, ओमप्रकाश बानिया
ध्वनि संचालक	गोविन्द बस्नेत
सङ्गीत	विपिन घिमिरे
गायक/गायिका	तीर्थराज पोखरेल, विपिन घिमिरे, शिला, विष्ट, राधिका भण्डारी, सुष्मा थुलुङ राई ।
बाँसुरी	दुर्गा प्रसाद खतिवडा
गितार	लोकराज राई
सारङ्गी	धर्म गन्धर्व
कविता	निर्जला लम्साल

(घ) सोरठी (पहाडी भेगको प्रस्तुति)

कलाकारहरु:- मनोज जोशी, मनिष कार्की, अक्कल बहादुर पाख्रिन, केशर पुर्जा मगर, निशान राई, मनीषा हमाल, स्मृति राई, सुरभि मगर, सुमिना मगर ।

(ड) लोक धुन :

(च) लट्टहवा नाच (तराई भेग):-

कलाकारहरू:- अक्कल पाख्रिन, सिद्धार्थ सिलवाल, कृष कालिकोटे, सन्तोष गुरुड, निसान राई, सागर लामा, सुबिन्द्र महर्जन, केशर पुर्जा मगर ।

(छ) पैस्यारु नाच (लुम्बिनी प्रदेशको प्रस्तुति)

कलाकारहरू:- कर्ण घर्ति मगर, तिलक पुन मगर, निल बहादुर घर्ति मगर, टेक घर्ति मगर, चिरण बाठा मगर, निश्चिल बुढा मगर, जिवन घर्ति मगर, धिरज बुढा मगर, अनिल बुढा मगर, देविराम राना मगर, याम घर्ति मगर, तुल्सी मगर, नन्द घर्ति मगर, लाल बहादुर बाठा मगर, टेक बहादुर बाठा मगर, श्याम मगर, अमर रोका मगर, खगेन्द्र बुढा मगर, भरत मगर, तिलक रोका मगर

(ज) सेलो – (बागमती प्रदेशको प्रस्तुति) :

कलाकारहरू :- सुशीला थापा, विना विश्वकर्मा, मनीषा हमाल, सुरवि मगर, अक्कल बहादुर पाख्रिन, सनम खड्गी, समीर श्रेष्ठ, नविन गुरुड ।

(झ) सिडारु नृत्य (बनगारी), (कर्णाली प्रदेशको प्रस्तुति)

कलाकारहरू:- विना विश्वकर्मा, शेखर घर्तिमगर, पूर्ण लामा, चाहाना मगर, रविता मगर, सन्तोष गुरुड

(ञ) मन्तव्य सहित प्रस्तुति, विशिष्ट अतिथि –पूर्व मन्त्री विमला के.सी. ज्यू

(ट) पश्चिममा कोही पूर्व घर (राष्ट्रिय भावले ओतप्रोत गीत)

कलाकारहरू :- विना विश्वकर्मा, स्मृति राई, स्वर्णिमा राई, सुमिना थापा मगर, चन्दकली बस्नेत, सिर्जना किराँती, एलिशा विश्वकर्मा, छेमी डोलकर शेर्पा, अक्कल बहादुर पाख्रिन, मनिष कार्की, सिद्धार्थ सिलवाल, सुबिन्द्र महर्जन, कृष कालिकोटे, केशर बहादुर पुर्जा मगर, सन्तोष गुरुड, निशान राई

(ठ) कार्यक्रम समापन : विशिष्ट अतिथिलाई मायाको चिनो तथा फोटो सेसन ।

(ड) **गायका गायिका (कलाकारहरू):-** तीर्थराज पोखेल, दीपेन्द्र बज्राचार्य, शिला विष्ट, विपिन घिमिरे, राधिका भण्डारी, सुष्मा थुलुड राई ।

(ढ) **वाद्यवादन (कलाकारहरू):-** खर्क बुढा, नरसिंहलाल श्रेष्ठ, लोकराज राई, दुर्गाप्रसाद खतिवडा, नरेश प्रजापति, रोहित सुवेदी, धनबहादुर गुरुड, अनुप दास, सितामैया राजचल, भरत बुढाथोकी, सुक्रिमाया मोक्तान, छेवाड तेन्जेन लामा, धर्म गन्धर्व ।

६.१०. “माटोको गीत” दोस्रो संस्करण “नेपाली संस्कृति” को दशौं शृंखला:

- कार्यक्रमको अध्यक्षता:- .सांस्कृतिक संस्थानका महाप्रबन्धक श्री किरण बाबु पुन

- कार्यक्रमका विशिष्ट अतिथि:- संगीत तथा नाट्य प्रज्ञा प्रतिष्ठानका कुलपति माननीय श्री भूपाल राई
- कार्यक्रमका विशेष अतिथि:-
- कार्यक्रम भएको मिति:- २०८१ जेठ १५ गते मंगलबार
- कार्यक्रम भएको समय:- दिउँसो १२:३० देखि ४:०० बजे सम्म
- कार्यक्रम स्थल:- सांस्कृतिक संस्थानको मेघा प्रेक्षालय
- कार्यक्रमको अवधि:- करिब ३:३० घण्टा

कार्यक्रमको विवरण:-

ठेट नेपाली सांस्कृतिक कार्यक्रमको कार्यक्रम तालिका तथा प्रस्तुतिहरु:-

(क) राष्ट्रिय गान, आसन ग्रहण, मौन धारण

(ख) स्वागत मन्तव्य- महाप्रबन्धक

(ग) नाटक (घरको माया)

लेखक - भीमनिधी तिवारी

पात्रहरु:

नाल बहादुर	रोशन चन्द/वसन्त बहादुर खड्का
जयमान सिंह	जयराम रसाइली
बतासे	स्नेहा जोशी
कान्छा	सन्तोष पोखरेल
कोरस	कमल बसेल, निर बहादुर खपाङ्गी, टेक विक्रम थापा, निशान चौलागाई, सबिता तामाङ, अन्जु खड्का, प्रमोद बाबु
निर्देशक/मञ्च परिकल्पना	राम भजन कामत
प्रकाश परिकल्पना	मिलन नेपाली
प्रकाश परिचालन	श्रवण कुमार राना
भेषभूषा परिकल्पना	सबनम सिलवाल
मञ्च सहयोगी	दीपक पौडेल, ओमप्रकाश बानिया
ध्वनि संचालक	गोविन्द बस्नेत
सङ्गीत	विपिन घिमिरे
गायक/गायिका	तीर्थराज पोखरेल, विपिन घिमिरे, शिला, विष्ट, राधिका भण्डारी, सुष्मा थुलुङ राई।
बाँसुरी	दुर्गा प्रसाद खतिवडा

गितार	लोकराज राई
सारङ्गी	धर्म गन्धर्व
कविता	निर्जला लम्साल

(घ) गाउँ गाउँ बाट उठ (जागरण गीत)

गायका/गायिका (कलाकारहरू):- तीर्थराज पोखेल, दीपेन्द्र बज्राचार्य, शिला विष्ट, विपिन घिमिरे, राधिका भण्डारी, सुष्मा थुलुङ राई ।

(ङ) **वाद्यवादन (कलाकारहरू):-**

खर्क बुढा, नरसिंहलाल श्रेष्ठ, लोकराज राई, दुर्गाप्रसाद खतिवडा, नरेश प्रजापति, रोहित सुवेदी, धनबहादुर गुरुङ, अनुप दास, सितामैया राजचल, भरत बुढाथोकी, सुक्रिमाया मोक्तान, छेवाङ तेन्जेन लामा, धर्म गन्धर्व ।

(च) **कुमारी नृत्य (चर्या नृत्य)- बागमती प्रदेशको प्रस्तुति**

कलाकारहरू:- मनिषा हमाल, अस्मिता मगर, हिना सिंह, विना विश्वकर्मा, सुमीना मगर

(छ) **डिग्रे नाच – लुम्बिनी प्रदेशको प्रस्तुति**

कलाकारहरू:- भुमे समाज, काठमाडौं

जमान बुढा मगर, मदन रोका मगर, नरमान पुन मगर, कुमार रोका मगर, धन कुमार पुन मगर, जोखमान पुन मगर, अनिल कुमार बुढा मगर, तिलक रोका मगर, लोकेन्द्र रोका मगर, गोपाल पुन मगर, मौसम बुढा मगर, सुविन रोका मगर, संयोग गुरुङ, रोहित गुरुङ, सोवित गुरुङ, लालमाया बुढा मगर, बरमाया रोका मगर, निरजादेवी पुन, लाल कुमारी रोका मगर, कल्पना बुढा मगर, सुमन्ति रोका मगर, विनिता बुढा मगर, पार्वता पुन मगर ।

(ज) **पश्चिममा कोही पूर्व घर (राष्ट्रिय भावले ओतप्रोत गीत)**

नृत्य कलाकारहरू:- विना विश्वकर्मा, स्मृति राई, स्वर्णिमा राई, सुमीना थापा मगर, चन्दकली बस्नेत, सिर्जना किराँती, एलिशा विश्वकर्मा, छेमी डोल्कर शेर्पा, अक्कल बहादुर पाख्रिन, मनिष कार्की, सिद्धार्थ सिलवाल, सुबिन्द्र महर्जन, कृष कालिकोटे, केशर बहादुर पुर्जा मगर, सन्तोष गुरुङ, निशान राई ।

(झ) **सिमल वारुला नाच (कोशी प्रदेशको प्रस्तुति)**

पुर्वी पहाडको जिल्ला भोजपुरको अरुया गाउँपालिका प्याउली चम्पे चाङ्ग याङ्ग पाङ्ग भेगमा बसोबास गर्ने मगरहरूले तिहार र माघे संरातीमा नाच्ने गाउने भाका सिमल वारुला । यो नाच अहिले लोप हुने अवस्थामा छ । यो नाच लक्ष्मी पूजाको (साँझ) सुरुभई एक हप्ता सम्म नाचिन्छ ।

यो नाच सुरु गर्दा बेलुकी साँझमा गाउँका सबै बुढापाका तरुनी तन्नेरी केटाकेटीहरू भेला भई मादल र झ्याम्टा लाई फूल र अक्षताले पूजा गरी सुरु गर्छन् । अग्रज र जान्ने मान्नेले पूजा गरी मादल झ्याम्टा बजाउछन् । यो नाच नाच्दा तिन तरिकाले मादल बजाइन्छ । यो नाचमा बुढापाका तरुनी तन्नेरी देखी केटाकेटीहरूले सबै समेर आँगनको वरिपरि घुमेर नाचिन्छ । यो नाच नाच्दा मादलको तालमा दाँया वाँया फर्की हात तल घुमाई नाचिन्छ । यसमा केटाकेटीहरूले दोहरी जवाफ फर्काई गाउँदा समूहमा पनि गाउछन् ।

जुन घरमा नाच सुरु भयो त्यहाँ नाचि सके पछि अर्को गाउँमा निम्ता दिई त्यो गाउको प्रत्येक घरमा गई यो नाच नाचिन्छ । यो नाच नाच्दा प्रत्येक घरमा दान दिइन्छ । यो दान भेला पारि माघे संग्रान्तीको दिन आफन्त नाता गोता कुटुम्बालाई निम्ता दिइ वारीमा भेला भएर भब्य भोज खाने चलन लाई यहाँका मगरहरूले भैलो खाने भनेर नाम दिएका छन् । दिनमा भैलो खाई सकेपछि फेरी साँझमा सरस्वती जगाई सिमल वारुला र सोरठी नाच नाचिन्छ र त्यो राती वारी पारी गाउको मान्छेहरू भेलाभई नाच्ने गाउने चलन छ ।

रातभरी नाच गान सके पछि बिहानी पख सुर्य उदाय पछि मादल झ्याम्टा पुजामा प्रयोग भएको सामान लिएर पधेरोमा गई विधि पूर्वक सेलाइन्छ र मादल झ्याम्टा थन्काइन्छ ।

कलाकारहरू:- मोहनकुमार मगर, टिकाबहादुर मगर, देवेन्द्र सारु मगर, भीमकुमारी आले मगर, तोपबहादुर मगर, मधुकला राना मगर, भूमिका थापा मगर, गिता मगर, सुरत आले मगर, दिप ध्वज रान मगर, रुद्र बहादुर थापा मगर, गणेश मगर, तिर्था मगर, सन्जय थापा मगर, सविना आले मगर, रेखबहादुर मगर, ललित सारु मगर, मन सारु मगर, दिनेश जंग थापा मगर, लेखबहादुर सोराली मगर, गंगबहादुर लुङ्गेली मगर, देव बहादुर मगर, दुर्गादेवी मगर, भिम मगर, यमुना मगर, जुना मगर ।

(ज) सोरठी (पहाडी भेगको प्रस्तुति):

नृत्य कलाकारहरू:- मनोज जोशी, मनिष कार्की, अक्कल बहादुर पाख्रिन, केशर पुर्जा मगर, निशान राई, मनिषा हमाल, स्मृति राई, शुरभी मगर, सुमिना मगर ।

(ट) स्याब्रु (वालुङ) नृत्य (हिमाली भेगको प्रस्तुति):

यो नाच ताप्लेजुङ जिल्लाको ओलाङ्चुङगोला, याङ्मा, घुन्सा, लुङ्थुङ र लेलेपजस्ता ठूला पाँच गाउँ तथा अन्य ससाना केही गाउँहरूमा बसोबास गर्ने वालुङ समुदाय शोर्पाहरूले यो नृत्य सामूहिक रूपमा नाच्ने गर्दछन् । ठूलो समूहमा एक अर्काको हात समात्दै वा पछाडि कम्मरबाट एक अर्काविच हात बाँध्दै नाच्ने गरिन्छ । शोर्पा भाषामा 'स्याब' को अर्थ खुट्टा र 'रु' को अर्थ ताल वा चाल हो । स्याब्रु को अर्थ तालबद्ध खुट्टा हो । हिमालयमा सधैं चिसो हुन्छ त्यसैले शरीरलाई तातो बनाउन हात र खुट्टालाई सरलिकरण गरेर यो नृत्य

गरिन्छ । यसमा नर्तकहरू एक पङ्क्तिमा सँगै हँड्छन् । स्याब्रु नाच विशेष गरेर चाडपर्वहरूमा र सामाजिक अवसरहरूमा नाच्ने गरिन्छ ।

कलाकारहरू:- टासी डोमा सुब्बा, दाव किपा शेर्पा, छिरिड भुटी शेर्पा, पेमाडोमा शेर्पा, पेमा याडडोल शेर्पा, छिरिड भुटी शेर्पा, नवाङ् गछोदेन शेर्पा, पेमा डोमा शेर्पा, तेन्जिङ नाम्ग्याल शेर्पा

(ठ) गणतन्त्र दिवस विशेष प्रस्तुति – लघु नाटक ‘अवस्था’

जनताको ठूलो त्याग, बलिदान र सङ्घर्षबाट प्राप्त संघिय लोकतान्त्रिक गणतन्त्र नेपालका उपलब्धिहरूलाई संस्थागत रूपमा अगाडि बढाउन अपरिहार्य छ । समाज विकासका ऐतिहासिक चरणहरू आदिम साम्यवादी युग, दास युग, सामन्ती युग, पुँजीवादी युग सँगै धेरै शासकहरू फेरिए, व्यवस्थाहरू फेरिए, जनताकै बलले प्राप्त गणतान्त्रिक व्यवस्था जनताको चाहना हो । तर व्यवस्था सँगै अवस्था परिवर्तन जनता चाहन्छन् । तसर्थ यिनै भावलाई समेटेर तयार पारिएको जनचेतनामूलक नाटक ‘अवस्था’ हो ।

पात्रहरू:-

निर्देशक – राम भजन कामत

प्रमोद बाबु, रूपेश मण्डल, जयराम रसाइली, कमल बसेल, निर बहादुर खपाङ्गी, निशान चौलागाई, सविता तामाङ्ग, अन्जु खड्का, विक्रम राई, निर्मला नेपाल, बसन्त बहादुर खड्का, गोविन्द बस्नेत, सरस्वती खड्का, कुसुम राजवंशी ।

(ड) गणतन्त्र दिवस विशेष प्रस्तुति – बन्छ बन्छ समृद्ध देश नृत्य

हिजोको परिवेश र गणतान्त्रिक व्यवस्थाको परिवेशलाई सुन्दर तरिकाले गीति कथा र नृत्यमा उनिएको प्रस्तुति हो ‘बन्छ बन्छ समृद्ध देश’ ।

कोरियो ग्राफ – माया थापा

नृत्य कलाकारहरू:- गीता थापा, विना विश्वकर्मा, स्मृती राई, स्वर्णिमा राई, सुमिना थापा मगर, चन्दकली बस्नेत, सिर्जना किराँती, एलिशा विश्वकर्मा, छेमी डोलकर शेर्पा, अक्कल बहादुर पाख्रिन, मनिष कार्की, सिद्धार्थ सिलवाल, सुबिन्द्र महर्जन, कृष कालीकोटे, केशर बहादुर पुर्जा मगर, सन्तोष गुरुङ, निशान राई, सागर मोक्तान

(ढ) प्रमुख अतिथिको मन्तव्य

(ण) मायाको चिनो वितरण तथा फोटोशेसन

कार्यक्रमका सम्पूर्ण कलाकार र प्रस्तुतिहरूले नेपाली सांस्कृतिक जीवनको विविधता र समृद्धिलाई प्रभावकारी रूपमा झल्काएका छन् । यस्ता सांस्कृतिक कार्यक्रमहरूले नेपाली संस्कृति र परम्पराको संरक्षण गर्दै, यसको प्रचारप्रसारमा महत्त्वपूर्ण भूमिका खेल्नेछन् ।

६.११. “माटोको गीत” दोस्रो संस्करण “नेपाली संस्कृति” को एघारौं श्रृंखला:

- कार्यक्रमको अध्यक्षता:- .सांस्कृतिक संस्थानका महाप्रबन्धक श्री किरण बाबु पुन
- कार्यक्रमका विशिष्ट अतिथि:- पूर्वमन्त्री तथा संविधान सभा सदस्य माननीय श्री सत्य पहाडी
- कार्यक्रमका विशेष अतिथि:-
- कार्यक्रम भएको मिति:- २०८१ जेठ १८ गते शुक्रबार
- कार्यक्रम भएको समय:- दिउँसो २:४५ देखि ५:३० बजे सम्म
- कार्यक्रम स्थल:- सांस्कृतिक संस्थानको मेघा प्रेक्षालय
- कार्यक्रमको अवधि:- करिब २:४५ घण्टा

कार्यक्रमको विवरण:-

(क) राष्ट्रिय गान

(ख) विशिष्ट अतिथि आसन ग्रहण तथा खादा वितरण

(ग) नाटक (घरको माया)

लेखक – भीमनिधि तिवारी

पात्रहरू:

लाल बहादुर

रोशन चन्द/वसन्त बहादुर खड्का

जयमान सिंह

जयराम रसाइली

बतासे

स्नेहा जोशी

कान्छा

सन्तोष पोखरेल

कोरस

कमल बसेल, निर बहादुर खपाङ्गी, टेक विक्रम थापा, निशान चौलागाई, सबिता तामाङ, अन्जु खड्का, प्रमोद बाबु

निर्देशक/मञ्च परिकल्पना

राम भजन कामत

प्रकाश परिकल्पना

मिलन नेपाली

प्रकाश परिचालन

श्रवण कुमार राना

भेषभूषा परिकल्पना

सबनम सिल्वाल

मञ्च सहयोगी

दीपक पौडेल, ओमप्रकाश बानिया

ध्वनि सञ्चालक

गोविन्द बस्नेत

सङ्गीत

विपिन घिमिरे

गायक/गायिका

तीर्थराज पोखरेल, विपिन घिमिरे, शिला, विष्ट, राधिका भण्डारी, सुष्मा थुलुङ राई ।

बाँसुरी	दुर्गा प्रसाद खतिवडा
गितार	लोकराज राई
सारङ्गी	धर्म गन्धर्व
कविता	निर्जला लम्साल

(घ) सोरठी (पहाडीको प्रस्तुति)

कलाकारहरू:- मनोज जोशी, मनिष कार्की, अक्कल बहादुर पाख्रिन, केशर पुर्जा मगर, निशान राई, मनिषा हमाल, स्मृति राई, शुरुभी मगर, सुमिना मगर

(ङ) लोक धुन :

मौलिक लोक भाकाहरू सङ्कलित लोक धुनमा मङ्गल धुन, सेब्रु, देउडा, मारुनी, कौरा, वसन्त, मैथिली, थारु, र टप्पा धुन समेटिएको छ।

(च) लठ्ठवा नाच (तराई भेग):

कलाकारहरू:- अक्कल पाख्रिन, सिद्धार्थ सिलवाल, कृष कालिकोटे, सन्तोष गुरुङ, निसान राई, सागर लामा, सुविन्द्र महर्जन, केशर पुर्जा मगर ।

(छ) डाँफे नाच (लुम्बिनी प्रदेशको प्रस्तुति):

मुख्य गरेर मगर जातिमा प्रचलित यो नाच अठार मगरात क्षेत्रमा प्रचलित छ। हिमालको डाँफे चरी र तराईको मयूर चरा बीचको प्रेम विवाह र वियोगान्त कथामा आधारित गीति नाच हो। ठुलो दर्शन भएको जोरा नाच अन्तर्गतको विशेष चरनमा नाचिन्छ। तराईको मयुर चरा डाँफेको नाम सुनेर भेट्न पुग्छ। डाँफे अनौठो मानेर सोध्छ र परिचय गर्दछन्। डाँफेको शिरको सुन्दरता र मयुरको कल्की देखेर उनीहरू एक अर्कामा मन पराउँछन्। डाँफेले हिमालमा बस्न आग्रह गर्दछ भने मयुरले तराई जान जोड गर्दछ।

भेरी नदी किनाराबाट ओरालो झर्न निगालाको लट्टी साथ लिन सल्लाह दिँदै बाटोमा ऐंसेलु खान पाइने, बिसौनीमा बिसाउने, हाँस्ने, खेल्ने, प्वाँख जोडेर हिँड्ने, विभिन्न खाने कुराहरू खाँला भन्दै बाटो कटाउँदै देउखुरी हुँदै कैलाली पुग्छन्।

डाँफेले हिमालमा खाएको कोदो र फापर खान इच्छा देखाउँदा, पहाडतर्फ फर्किन्छन्। कुतन बुढा र कुतन बुढीले छरेका बारीमा सिकारीले पासा थापेछ। डाँफे पासोमा परेर मर्छ।

लामो हावा पानीको यात्रामा प्वाँख खसेको मयुर एकलो भई बिलौना गर्दछ। साथी, असी जति मयुरहरू थाहा पाई भेट्न आउँछन् र प्रत्येकले एक/एक वटा प्वाँख गाँसिदिन्छन्। यसरी दुखान्त बिछोड हुन्छ।

यो नाचमा कलाकारहरूले नाचेको गाउँका तन्त्रीहरूले मायाको चिनो स्वरूप डाँफेको काँधमा झुली र मयुरको काँधमा रुमाल टाँगने गर्छन्।

कलाकारहरू :- त्रिपना बुढा मगर, खिम कुमारी बुढा मगर, चौसरा घर्ति मगर, आरती घर्ति मगर (मयुर भूमिकामा), अस्मिता घर्ति मगर (डाँफे भूमिकामा), इडना घर्ति मगर, पुष्प घर्ति मगर (पुरुष), सन्देश बुढा मगर।

(ज) सेलो (बागमती प्रदेशको प्रस्तुति)

कलाकारहरू :- विना विश्वकर्मा, मनिषा हमाल, सुरभि मगर, सुमिना थापा मगर, अक्कल बहादुर पाख्रिन, सनम खड्गी, समीर श्रेष्ठ, नवीन गुरुङ ।

(झ) विशिष्ट अतिथिको मन्तव्य

(ञ) पश्चिम कोही पूर्व घर (राष्ट्रिय भावले ओतप्रोत नृत्य)

कलाकारहरू :- विना विश्वकर्मा, स्मृति राई, स्वर्णिमा राई, सुमिना थापा मगर, चन्दकली बस्नेत, सिर्जना किराँती, एलिशा विश्वकर्मा, छेमी डोल्कर शेर्पा, अक्कल बहादुर पाख्रिन, मनिष कार्की, सिद्धार्थ सिलवाल, सुबिन्द्र महर्जन, कृष कालिकोटे, केशर बहादुर पुर्जा मगर, सन्तोष गुरुङ, निशान राई ।

(ट) मायाको चिनो वितरण तथा फोटो सेसन

(ठ) **गायक/गायिका (कलाकारहरू):-** तीर्थराज पोखेल, दीपेन्द्र बज्राचार्य, शिला विष्ट, विपिन घिमिरे, राधिका भण्डारी, सुष्मा थुलुङ राई ।

(ड) **वाद्यवादन (कलाकारहरू):-** खर्क बुढा, नरसिंहलाल श्रेष्ठ, लोकराज राई, दुर्गाप्रसाद खतिवडा, नरेश प्रजापति, रोहित सुवेदी, धनबहादुर गुरुङ, अनुप दास, सितामैया राजचल, भरत बुढाथोकी, सुक्रिमाया मोक्तान, छेवाङ तेन्जेन लामा, धर्म गन्धर्व ।

६.१२. “माटोको गीत” दोस्रो संस्करण “नेपाली संस्कृति” को बाह्रौं श्रृंखला:

- कार्यक्रमको अध्यक्षता:- .सांस्कृतिक संस्थानका महाप्रबन्धक श्री किरण बाबु पुन
- कार्यक्रमका विशिष्ट अतिथि:- महामहिम पूर्व राजदूत तथा RRN अध्यक्ष श्री अर्जुन कार्की
- कार्यक्रम भएको मिति:- २०८१ जेठ २२ गते मंगलबार
- कार्यक्रम भएको समय:- दिउँसो २:०० देखि ५:०० बजे सम्म

- कार्यक्रम स्थल: सांस्कृतिक संस्थानको मेघा प्रेक्षालय
- कार्यक्रमको अवधि:- करिव ३:०० घण्टा

कार्यक्रमको विवरण:-

- (क) राष्ट्रिय गान
- (ख) विशिष्ट अतिथि आसन ग्रहण तथा खादा वितरण
- (ग) नाटक (घरको माया)
- (घ) सिडारु (बनगारी) नृत्य, (कर्णाली प्रदेशको प्रस्तुति)

कलाकारहरू:- विना विश्वकर्मा, शेखर घर्तिमगर, पूर्ण लामा, चाहाना मगर, रविता मगर, सन्तोष गुरुड ।

(ड) लोक धुन :

मौलिक लोकभाकाहरू सङ्ग्रहित लोक धुनमा मङ्गल धुन, सेब्रु, देउडा, मारुनी, कौरा, वसन्त, मैथिली, थारु र टप्पा धुन समेटिएको छ ।

(च) लठ्ठवा नाच (तराई क्षेत्रको प्रस्तुति):

कलाकारहरू:- अकल पाखिन, सिद्धार्थ सिलवाल, कृष कालिकोटे, सन्तोष गुरुड, निसान राई, सागर लामा, सुविन्द्र महर्जन, केशर पुर्जा मगर ।

(छ) साकेला (कोसी प्रदेश)

साकेला नृत्य किरात सुनुवार, राई, र याक्खा जातिको महान् चाड उभौली साकेला पूर्णिमादेखि सुरु हुन्छ। उभौली पर्वका रूपमा मनाइने किरातीहरूको यो महत्वपूर्ण चाड वसन्त ऋतुमा बालीनाली राम्रो होस्, सबैमा सुख, शान्ति, सुस्वास्थ्य रहोस्, र दैवी प्रकोप तथा विपत्तिहरू नआउन भनी नाचिने परम्परा हो।

यो नाच पृथ्वीमा कृषि युग सुरु भएदेखि नै प्रचलनमा आएको विश्वास गरिन्छ। साकेला नृत्यमा किरात खम्बुहरू आफ्ना जातीय पहिरनमा सजिएर भाग लिन्छन्। पुरुषहरू दौरासुरुवाल, लावरुस, बुकी फुल सिउरिएर, खुकुरी भिरेर, र नेपाली टोपीमा ठाँटिएर नाच्छन्। महिलाहरू कम्मरमा पटुकी कसेर चौबन्दी चोली र छिटको फरिया लगाएर, पहेंलपुर गरगहनाले सजिएर नाच्छन्। उनीहरू सिली (नृत्य शैली) का इशाराहरूमा नृत्य प्रदर्शन गर्छन्।

हातमा चौरौको पुच्छर, सिल्लिमो, पोमी, लिडचिबङ्को डाला, चमर, र सिन्कौली सेउली लिँदै नाच्ने यो परम्परामा सहभागीले आफूलाई स्याउला, ढोल, झ्याम्टा, बिनायो, र हारी छातीमा झुन्ड्याएर पनि सजाउँछन्। गोलाकार घेरामा नाचिने साकेला पर्वमा अहिले सबै जातिका युवायुवतीहरूको पनि सहभागीता बढ्दो छ।

कलाकारहरू:- सुस्मा राई (सरगम), चोक बहादुर मगर, शुस्मा राई, ईशा घोले तामाङ, नुमा राई, रमा राई, गणेश राई, अनुजा राई, आश्रिता राई, नुनिमा किरात, बिकास राई, अन्जना राई, लक्ष्मी शोभा राई, डिस्पिका राई, एलिना राई (खुसु), बालाहाङ राई, परिबुङ राई, शुशिला राई, मेनुका राई तामाङ, सन्देश राई, अमन किरात, संजीव राई, अमिता महर्जन, नबिना राई योन्जन, सन्तोष राई, सुदिप राई, विजय राई, चक्र शेर राई ।

(ज) जागरण नृत्य (बन्छ बन्छ समृद्ध देश)

कलाकारहरू:-

कोरियो ग्राफ – माया थापा

गीता थापा, विना विश्वकर्मा, स्मृति राई, स्वर्णिमा राई, सुमिना थापा मगर, चन्दकली बस्नेत, सिर्जना किराँती, एलिशा विश्वकर्मा, छेमी डोल्कर शेर्पा, सागर लामा मोक्तान, मनिष कार्की, सिद्धार्थ सिलवाल, सुबिन्द्र महर्जन, कृष कालिकोटे, केशर बहादुर पुर्जा मगर, सन्तोष गुरुङ, निशान राई, सागर मोक्तान

(झ) सेलो (बागमती प्रदेश):

कलाकारहरू:- सबनम सिलवाल, मनिषा हमाल, सुरवि मगर, सनम खड्गी, दीपेश माझी, नवीन गुरुङ

(ञ) विशिष्ट अतिथिको मन्तव्य

(ट) पश्चिम कोही पूर्व घर (राष्ट्रिय भावले ओतप्रोत नृत्य)

कलाकारहरू:- विना विश्वकर्मा, स्मृति राई, स्वर्णिमा राई, सुमिना थापा मगर, चन्दकली बस्नेत, सिर्जना किराँती, एलिशा विश्वकर्मा, छेमी डोल्कर शेर्पा, अक्कल बहादुर पाख्रिन, मनिष कार्की, सिद्धार्थ सिलवाल, सुबिन्द्र महर्जन, कृष कालिकोटे, केशर बहादुर पुर्जा मगर, सन्तोष गुरुङ, निशान राई ।

(ठ) मायाको चिनो वितरण तथा फोटो सेसन

(ड) गायक/गायिका (कलाकारहरू) :

तीर्थराज पोखेल, दीपेन्द्र बज्राचार्य, शिला विष्ट, विपिन घिमिरे, राधिका भण्डारी, सुष्मा थुलुङ राई ।

(ढ) वाद्यवादन (कलाकारहरू) :

खर्क बुढा, नरसिंहलाल श्रेष्ठ, लोकराज राई, दुर्गाप्रसाद खतिवडा, नरेश प्रजापति, रोहित सुवेदी, धनबहादुर गुरुङ, अनुप दास, सितामैया राजचल, भरत बुढाथोकी, सुक्रिमाया मोक्तान, छेवाङ तेन्जेन लामा, धर्म गन्धर्व ।

६.१३. “माटोको गीत” दोस्रो संस्करण “नेपाली संस्कृति” को तेह्रौं श्रृंखला तथा समापन कार्यक्रम:

- कार्यक्रमको अध्यक्षता:- .सांस्कृतिक संस्थानका संचालक समितिका अध्यक्ष श्री चन्द्र कुमार राई
- कार्यक्रमका प्रमुख अतिथि:- माननीय संस्कृति, पर्यटन तथा नागरिक उड्डयन मन्त्री माननीय श्री हित बहादुर तामाङ
- कार्यक्रम भएको मिति:- २०८१ असार ५ गते बुधबार

- कार्यक्रम भएको समय:- दिउँसो १२:०० देखि ४:०० बजे सम्म
- कार्यक्रम स्थल:- सांस्कृतिक संस्थानको मेघा प्रेक्षालय
- कार्यक्रमको अवधि:- करिव ४:०० घण्टा

१३. ठेट नेपाली सांस्कृतिक कार्यक्रमको विवरण:-

(क) राष्ट्रिय गान

(ख) प्रमुख अतिथि आसन ग्रहण तथा खादा वितरण, कार्यक्रम उद्घाटन

(ग) लोक धुन

(घ) पश्चिम कोही पूर्व घर (राष्ट्रिय भावले ओतप्रोत नृत्य)

कलाकारहरू: विना विश्वकर्मा, स्मृति राई, स्वर्णिमा राई, सुमिना थापा मगर, चन्द्रकली बस्नेत, सिर्जना किराँती, एलिशा विश्वकर्मा, छेमी डोलकर शोर्पा, अक्कल बहादुर पाख्रिन, मनिष कार्की, सिद्धार्थ सिलवाल, सुबिन्द्र महर्जन, कृष कालिकोटे, केशर बहादुर पुर्जा मगर, सन्तोष गुरुड, निशान राई

(ङ) ढोल साहेना (लोपोन्मुख संस्कृति, राजवंशी संस्कृति)

हाम्रो देशको पूर्वी तराईका झापा, मोरङ, सुनसरी तीन जिल्लामा परापूर्व कालदेखि राजवंशी जातिको बसोबास रहिआएको छ। यिनीहरूको आफ्नै परम्परागत सांस्कृतिक पहिचान छ। चाडपर्वहरूमा नाचगान गर्ने रमाइलो परम्परा मध्ये एक हो 'ढोल साहेना गाउन', जुन बहु प्रचलित लोकनाट्य हो।

यस नाट्यमा बजाइने मुख्य बाजा ढोल र साहेना (सहनाइ) अनिवार्य हुन्छ।

कलाकारहरू :- सानु राजवंशी, गुनानन्द राजवंशी, भांगी राजवंशी, प्रमिला राजवंशी, झुक्की राजवंशी, मोहन राजवंशी, आसिन लाल राजवंशी, दल सिंह राजवंशी, लखन लाल राजवंशी, वन्दना राजवंशी, विपसा राजवंशी, चमनलाल राजवंशी, बट्टी नाथ वंशी, कुसुम राजवंशी, गया लाल माझी राजवंशी

(च) लठ्ठहवा नाच (तराई भेग)

कलाकारहरू:- अक्कल पाख्रिन, सिद्धार्थ सिलवाल, कृष कालिकोटे, सन्तोष गुरुड, निसान राई, सागर लामा, सुबिन्द्र महर्जन, केशर पुर्जा मगर

(छ) कान्ता दबदब (डमरु) वादन

ताल र संगीतको आविष्कारकका रूपमा डमरुलाई लिइन्छ। शिव र नाथेश्वर जस्ता देवी देवताले डमरु हातमा धारण गरेका मूर्तिहरू हाम्रो समाजमा देखिन्छ। नेवा: समाजमा प्रचलित परम्परागत बाजा 'कान्ता दबदब' हो। यसलाई दुई हातले सँगै बजाइन्छ र यसलाई जोर डमरु पनि भनिन्छ।

कलाकारहरू:- रमेश महर्जन, हिरा रत्न प्रजापति, सुमन महर्जन, राजेश डंगोल, प्रविन महर्जन, नरेश प्रजापति, प्रवेश महर्जन, रोहित महर्जन, नितिक डंगोल, राजेन्द्र मान महर्जन, सम्यक डंगोल, विवेश महर्जन, तेज रत्न महर्जन, राजेन्द्र डंगोल, अर्जुन डंगोल, देवेश प्रजापति

(ज) बुद्ध भजन

काठमाडौँ उपत्यकामा बुद्धको ज्ञान माला भजन आधुनिक शैलीको भजन हो। पहिले टोल टोलमा दाफा गाउने परम्परा थियो, जुन २००७ सालको प्रजातन्त्र पछि ज्ञान माला भजन गाउने चलन आयो। यसमा हार्मोनियम र तबला वाद्ययन्त्रहरूको प्रयोग गरिन्छ।

कलाकारहरू:- बुद्ध शान्त पार्क निर्माण समिति परिवार ।

(झ) नाटक (बलबाहु, अरनिको)

लोक नाटक

अरनिको र बलबाहुका पात्रहरूको अभिनय, नेपाल र तिब्बतका सांस्कृतिक सम्बन्धहरूको चित्रण।

नाटक (बलबाहु, अरनिको):-

पात्रहरू:-

अरनिकोको बुबा :	वसन्त बहादुर खड्का
अरनिको को आमा/पञ्चतारा :	भुमिका परियार
अरनिको/बलबाहु :	मिलन बहादुर खपाङ्गी
अरनिको श्रीमती/गाउँले/पञ्चतारा :	अन्जु खड्का
गाउँले/राजा :	कमल बसेल
गाउँले कुब्लाई खाँ :	युगल लिम्बु
गाउँले/फाक्पा :	विक्रम राई
गाउँले/ड्रागन/कारलीगढ :	जय रसाइली, टेक विक्रम थापा, राजु राज पुरी, मनोज शाही (अमरमान), निशान चौलागाई गोविन्द बस्नेत
गाउँले/पञ्च तारा :	सरस्वती खड्का, कुसुम राजवंशी, सविता तामाङ
गाउँले/कारलीगढ/कोतवाल/स्टेज म्यानेजर :	राजीव श्रेष्ठ
नेपथ्यमा:-	
लेखक/भेषभूषा पकिल्पना :	सबनम सिलवाल
निर्देशक/नाट्य परिकल्पना/मञ्च परिकल्पना:	राम भजन कामत

प्रकाश परिकल्पना:	श्रवण कुमार राना मगर
भेषभूषा सहयोगी :	नारायणी पाण्डे, भूमिका परियार
सङ्गीत परिकल्पना :	विपिन घिमिरे
सङ्गीत परिचालन :	सुर्य किरण हाडखिम
गायन:	तिर्थराज पोखेल, शिला विष्ट, दीपेन्द्र बज्राचार्य, राधिका भण्डारी
न्यारेसन	सार्थक महारा
प्रप्स -	सेट निर्माण - सम्पूर्ण कलाकार

(ज) कौरा नृत्य (गण्डकी प्रदेश)

कलाकारहरू:- संगम थापा मगर, पूजा थापा मगर, योजिना मगर, खुशी थापा मगर, कृष्मा थापा मगर, रक्षा सुनारी मगर, कविता आले मगर, हर्क बहादुर बराल मगर, केशर थापा मगर, मन बहादुर थापा मगर, शम्भु थापा मगर, जङ्ग बहादुर आले मगर, सूर्य मणी गर्जा मगर, सन्देश थापा मगर, विक्रम सोटी मगर, पदम थापा मगर, रेशम थापा मगर ।

(ट) बँदेल नृत्य

बँदेल नृत्य विशेष गरी तामाङ समुदायका व्यक्तिहरूद्वारा हिमाली क्षेत्रका नुवाकोट जिल्लामा गरिन्छ । यो नृत्य विशेष गरी फागु पूर्णिमाको अवसरमा पाँच दिनसम्म नाचिन्छ ।

कलाकारहरू:- आईद घले, रेपा लामा तामाङ, सङ्गे छिरिङ लामा तामाङ, विजय घले तामाङ, फूर्पा तामाङ, रकम लामा तामाङ, कमान घले तामाङ, विककि घले, सन्देश घले तामाङ, समदेन लामा तामाङ, लक्की तामाङ, रविन तामाङ, मेग तामाङ, मोलम तामाङ, उर्जा रोङ्ग तामाङ, भलाई घले, लेम्ब घले, जेवा घले, सरिता तामाङ, रविन्द्र तामाङ, फुस माया घले, सलिना तामाङ, विनय घले

(ठ) डिग्रे नाच (लुम्बिनी प्रदेश)

कलाकारहरू:- भूमे समाज, काठमाडौं ।

जमान बुढा मगर, मदन रोका मगर, नरमान पुन मगर, कुमार रोका मगर, धन कुमार पुन मगर, जोखमान पुन मगर, अनिल कुमार बुढा मगर, तिलक रोका मगर, लोकेन्द्र रोका मगर, गोपाल पुन मगर, मौसम बुढा मगर, सुविन रोका मगर, संयोग गुरुङ, रोहित गुरुङ, सेवित गुरुङ, लालमाया बुढा मगर, बरमाया रोका मगर, निरजादेवी पुन, लाल कुमारी रोका मगर, कल्पना बुढा मगर, सुमन्ति रोका मगर, बिनिता बुढा मगर, पार्वता पुन मगर ।

(ड) साकेला (कोसी प्रदेश)

कलाकारहरू:- दिपेश राई, सुस्मा राई (सरगम), शुष्मा राई, लक्ष्मी शोभा राई, ईशा घोले तामाङ, नुमा लिम्बु, गणेश राई (रोदुङ किराँती), अनुजा राई, आश्रीया राई, नुनिमा किरात, विकास राई, अञ्जना राई, डिस्पिका राई, एलिना राई (खुसु), बालाहाङ राई, परिबुङ राई, शुशिला राई, मेनुका राई तामाङ, अमन किराँती, संजिब राई, नबिना राई (योन्जन), सन्तोष राई, सुदिप राई, बिजय राई, सायाहाङ राई, विपना राई, स्मृति राई, प्रकृति राई ।

(ढ) प्रमुख अतिथि मन्तव्य

(ण) फोटो सेसन तथा समापन

(त) प्रस्तुति छनोट तथा अनुगमन एवम् विज्ञ समिति

- बमकुमारी बुढा मगर – वरिष्ठ संस्कृतिविद्
- भोगीराज चाम्लिङ – संस्कृतिविद्
- महाराज थापा – सङ्गीत विज्ञ
- विमला श्रेष्ठ – नृत्य विज्ञ
- खर्कबहादुर बुढा मगर – वरिष्ठ वाद्यवादक
- पुरु लम्साल – नाटककार
- प्रकाशकुमार कुसारी – व्यवस्थापन विज्ञ
- सुदर्शन थापा – सदस्य सचिव (अभिलेख शाखा, प्रमुख, सांस्कृतिक संस्थान)

(थ) कार्यक्रमको विशेष भूमिका

- नृत्य व्यवस्थापन – मनोज जोशी, माया थापा, सुशीला थापा, गीता थापा, अक्कल बहादुर पाख्रिन, विना विश्वकर्मा, स्मृति राई
- मौलिक धुन प्रस्तुति निर्देशन – नरसिंहलाल श्रेष्ठ
- कार्यक्रम संयोजक – रेखाकुमारी कटुवाल श्रेष्ठ
- नाटक व्यवस्थापन – सबनम सिलवाल, रामभजन कामत
- लेखा व्यवस्थापन – प्रेम ध्वज जि.सि., सविन कार्की
- सङ्गीत संयोजक व्यवस्थापन – रोहित सुवेदी, नरेश प्रजापति
- सङ्गीत संयोजन – दुर्गा बहादुर तामाङ
- सम्पादन – मनिष कार्की

(द) व्यवस्थापन सचिवालय

- संयोजक – पवित्रा पंगेनी
- सदस्य – विना पोखरेल, मञ्जु भुसाल, पद्माकुमारी चापागाई, अनुपम शर्मा, चक्रबहादुर श्रेष्ठ, जसराज राई, रेनुका लामा, रामकुमार थापा ।

(ध) हल/प्रकाश/ध्वनि/स्टेज व्यवस्थापन

- पार्वती ज्ञवाली, अनुपम शर्मा, मनोज केसी, दीपक पौडेल, ओमप्रकाश बानियाँ, श्रवणकुमार राना, विकास कायस्थ ।

(न) श्रृंगार: सीता तामाङ के.सी.

(प) भेषभूषा: नारायणी पाण्डे

७. कार्यक्रमको प्रवर्द्धन र व्यवस्थापन

कार्यक्रममा नेपाली लोक कला, गीत, सङ्गीत र लोकसंस्कृतिमा रुचि राख्ने दर्शकहरूको ठुलो सहभागिता अपेक्षित थियो। कार्यक्रमलाई सफल बनाउन निम्न व्यवस्थापन र प्रवर्द्धन उपायहरू अपनाइएको थियो:

- प्रत्यक्ष प्रसारण: टेलिभिजन च्यानल र सामाजिक सञ्जालमार्फत लाखौं दर्शकलाई जोडिएको।
- प्रचारप्रसार: प्रमुख पत्रपत्रिका, अनलाइन मिडिया, नेपाल टेलिभिजन र अन्य लोकप्रिय मिडिया च्यानलहरूद्वारा व्यापक प्रचार।
- व्यवस्थापन: कार्यक्रमको व्यवस्थापन सुनिश्चित गर्न विशेषज्ञ टोली र संस्थानका अनुभवी सदस्यहरूको सहयोग।

८. कार्यक्रमको अपेक्षित उपलब्धिहरू

राष्ट्रिय पहिचान र सांस्कृतिक संरक्षण:

नेपालको जातीय, भाषिक र धार्मिक विविधतालाई झल्काउने ठेट नेपाली सांस्कृतिक कार्यक्रमले नेपालको पहिचानलाई विश्वभर फैलाउनेछ। यसले:

- लोपोन्मुख लोकसंस्कृतिको संरक्षणमा योगदान दिनेछ।
- नेपाली जनजीवन र जीवनशैलीलाई अन्तर्राष्ट्रिय स्तरमा प्रस्तुत गर्नेछ।
- गरिबी घटाउन र स्थानीय समुदायहरूको जीवनस्तर सुधार गर्न सहयोग गर्नेछ।

पर्यटन र आर्थिक समृद्धि:

- सांस्कृतिक कार्यक्रममार्फत संसारभरका पर्यटकलाई आकर्षित गरिनेछ।
- स्थानीय उत्पादन र परम्परागत कलाको प्रवर्द्धनले अर्थतन्त्रमा सकारात्मक प्रभाव पार्नेछ।
- नेपालका संस्कार, संस्कृति र सभ्यताको विकास गर्दै पर्यटन उद्योगलाई मजबुत बनाइनेछ।

सङ्गीत र कलाको योगदान:

- “माटोको गीत” (Song of the Soil) कार्यक्रममार्फत नेपाली सांस्कृतिक विविधतालाई अन्तर्राष्ट्रिय स्तरमा प्रवर्द्धन गरिनेछ।
- परम्परागत भेषभूषा, वाद्यवादन कला र मौलिक रीतिरिवाजको जगेर्ना हुनेछ।

९. परियोजना अनुगमन र मूल्याङ्कन विधि

सुपरिवेक्षण र अनुगमन:

कार्यक्रमको हरेक चरणमा संस्थानको सुपरिवेक्षण र विज्ञ समितिको अनुगमन भएको थियो।

- प्रस्तुति छनौट: विज्ञ समितिको सल्लाह र सुझावका आधारमा कार्यक्रमका सामग्री छनौट।
- अनुगमन: आयोजनाको प्रत्येक चरणमा प्रगतिको निरीक्षण।
- मूल्याङ्कन: कार्यक्रमको प्रभाव र उद्देश्य प्राप्तिको समीक्षा गर्दै प्रतिवेदन तयार पारिएको।

१०. निष्कर्ष

"माटोको गीत – दोस्रो संस्करण "नेपाली संस्कृति" कार्यक्रमले नेपाली सांस्कृतिक धरोहरको संरक्षण र प्रचारमा महत्त्वपूर्ण भूमिका खेलेको छ। यसले:

- नेपाली कला, संस्कृति र परम्पराको महत्त्वलाई स्थानीय र अन्तर्राष्ट्रिय स्तरमा प्रस्ट पारेको छ।
- नेपाललाई सांस्कृतिक पर्यटनको प्रमुख गन्तव्यका रूपमा प्रस्तुत गर्न योगदान पुऱ्याएको छ।
- आगामी दिनमा यस्ता कार्यक्रमहरूको निरन्तरता नेपालका सांस्कृतिक धरोहरलाई विश्वस्तमा प्रवर्द्धन गर्न अपरिहार्य हुनेछ।

११. विशेष धन्यवाद

यस कार्यक्रमलाई सभ्य र भव्य रूपमा सम्पन्न गर्न संस्कृति, पर्यटन तथा नागरिक उड्डयन मन्त्रालय र अन्तर्गतका निकायहरू: मुख्य सहकार्य नेपाल पर्यटन बोर्ड सहयोग निर्णायक रह्यो। साथै, प्रदेश सरकार, स्थानीय सरकार, नेपालस्थित विदेशी राजदूतावासहरू, कूटनीतिक नियोगहरू, ट्रेकिङ एजेन्सीहरू, नेपाल टेलिकम, नेपाल दूरसञ्चार प्राधिकरण, वल्डलिङ्क कम्युनिकेशन, र बैकिङ तथा वित्तीय क्षेत्रका निजी व्यवसायहरूको उल्लेखनीय सहभागिता प्रशंसनीय रह्यो। कार्यक्रमलाई सफल बनाउन योगदान गर्ने सबै कलाकारहरू, व्यवस्थापक तथा सहकार्यकर्ता, विशेषतः राष्ट्रिय वाणिज्य बैंक, कृषि विकास बैंक, नेपाल वायुसेवा, सिद्धार्थ बैंक, माछापुच्छ्रे बैंक, वल्डलिङ्क कम्युनिकेशन, डाबर नेपाल, र कलेज अफ बिजनेस म्यानेजमेन्ट प्रति हार्दिक आभार व्यक्त गर्दछौं।

सांस्कृतिक संस्थान, जमल
मिति: २०८१ असार ११ गते